

Ingen vettig människa skulle se antal artiklar per tidsenhet som ett enkelt mått på framgång.

HENRIK NILSSON SIDAN 6

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

GU Journalen

OBEROENDE TIDNING FÖR MEDARBETARE VID GÖTEBORGS UNIVERSITET #6 DECEMBER 2019

NYHETER

**Sampublicering
vägen till framgång**

NYHETER

**Ekonomer
struntar i klimatet**

REPORTAGE

**GU rustar
demokratin
i Malawi**

FISKAR PÅ LABBET

**PETRONELLA KETTUNEN
UNDERSÖKER VÅRT MINNE**

En debatt om universitetets kärnvärden

DEN SENASTE VECKAN har Göteborgs universitet förekommit extra flitigt i debatten, på nyhets- och ledarsidor, Twitter och säkerligen runt fikabordet på fler lärosäten än vårt eget. Denna gång väcktes ett intresse på grund av att institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG) under hösten haft en föreläsningsserie *Så tänker en partistrateg* och bjudit in gästföreläsare i form av strateger från samtliga riksdagspartier. Sist ut var Rikard Jomshof från Sverigedemokraterna. Denna del väckte kritik och en petition skrevs mot att låta sverigedemokrater tala vid universitetet - vilken även signerades av ett antal forskare och anställda.

Debatten som följde har varit mycket intressant på många sätt. Det framförs tänkvärda argument från båda sidor och det är inte helt oangenämt att universitetets roll i samhället och våra kärnvärden diskuteras på ledarsidor. Vem ska få lov att bjudas in att föreläsa och var går gränsen? Vilket ansvar har vi som universitet för att studenterna "inte ska känna oro och rädsla"? Får man som senior anställd motsätta sig "den akademiska friheten"? Handlar debatten ens om akademisk frihet?

I DE HÄR FALLEN avgör institution och fakultet vad som är relevant för studenterna utifrån den forskning och utbildning som bedrivs. Institutionen hade i detta fall sett det som en förutsättning för genomförandet, att samtliga riksdagspartiers företrädare bjöds in. Före-

läsningarna handlade om partiernas kommunikativa strategier - det var inte en arena för politisk agitation. Jag anser att det är en rimlig bedömning som JMG har gjort. Studenterna i det här fallet kommer inom en snar framtid jobba med politisk och strategisk kommunikation i olika former. Utbildningen behöver förbereda för den verklighet som dessa studenter kommer att möta.

SAMTIDIGT FÅR VI lov att ifrågasätta och tycka olika. Jag är övertygad om att vår organisation, universitetsvärlden och vi själva mår bra av att lägga upp exempel som denna föreläsningsserie och dess svallvågor på bordet, stöta och blöta argument för att se var vi står. Vi välkomnar att vi är en del i den samhälleliga debatten.

Även om jag denna gång tycker att ställningstagandet var enkelt så behöver vi en fortsatt diskussion i dessa frågor, inte minst i samband med vårt visionsarbete.

I skrivande stund är det två veckor kvar till julafton och vi lägger ytterligare en termin bakom oss. Jag vill passa på att önska er en vilsam och välförtjänt ledighet.

Vi ses igen 2020!

Rektor EVA WIBERG

Foto: JOHAN WINGBORG

RED Yttrandefriheten måste värnas

NÄR RICHARD JOMSHOF, Sverigedemokraternas partisekreterare, skulle föreläsa på JMG om strategisk kommunikation blev mediestor-men enorm. Drygt 600 akademiker protesterade mot att en företrädare med extrema åsikter blev inbjuden till universitetet. Salen bokades snabbt upp men vid själva tillfället var många platser tomma. En student vi talade med menade att flera kurskamrater bokade plats för att sedan bojkotta evenemanget.

De som protesterat menar att föreläsningen legitimerar SD:s politik. Men egentligen är det ju

svenska folket som legitimerat dem; SD sitter i riksdagen. Paradoxalt nog blev protesterna ett exempel på det som Jomshof föreläste om, nämligen hur SD medvetet använder den här typen av reaktioner för att måla upp en bild av att partiet särbehandlas. Utifrån det perspektivet bidrog protesterna till att ge SD den typ av uppmärksamhet de vill ha.

I JMG:s föreläsningsserie, som var en del av en kurs, var alla riksdagspartier inbjudna. Att stoppa ett demokratiskt parti vore oförenligt med universitetets ideal om öppenhet och yttrandefrihet.

I DETTA NUMMER av GU Journalen tar vi även upp riskerna med en tystnadskultur på arbetsplatsen. Tidigare arbetsmiljöundersökningar visar att var tredje GU-anställd inte vågar framföra kritik, av rädsla för negativa reaktioner från chefer och dålig stämning. Så ska det inte vara, särskilt inte på ett universitet som vilar på kritiskt tänkande och ständigt ifrågasättande. Vi vill med anledning av detta också peka på att GU Journalen har som uppgift att bidra till ett öppnare klimat.

ALLAN ERIKSSON & EVA LUNDGREN

Foto: JOHAN WINGBORG

44

Cecilia Malmström blir
ny gästprofessor.

UR INNEHÅLLET

NYHETER 04–17

- 04. Åtta GU-forskare på enprocentlistan.
- 07. Mindre forskning för pengarna vid GU än på andra lärosäten.
- 08. Vetenskapliga tidskrifter nobbar klimatet.
- 10. Institutet skapar framgångsrika statsvetare.
- 11. Stora protester mot SD-politiker.
- 12. Fusk kan leda till 2 års fängelse, enligt ändrad lag.
- 13. Nya visionen snart klar.
- 14. Samma krav för alla professorer, menar Eva Wiberg.
- 15. Historiker riskerar böter.
- 16. Konstnärlig termin i Arizona.

PROFILEN 18–21

- 18. Fiskar ger svar på minnets gåta.
- 22. Räddningsaktion för Bohusläns koraller.

FOKUS 24–28

- 24. GU på plats i Malawi.
- 27. Så skapas trygghet i ett land.

REPORTAGE 29–35

- 29. Klimatsmart konferens.
- 30. Vem bjuds in till samtal?
- 32. Bättre värld med kärleksfull tillit.
- 34. I Otto Nordenskjölds fotspår.

FOLK 36–51

- 36. Bärkassen som levande annonspelare.
- 38. Drivkraft: Kamp mot orättvisor.
- 40. Islamsk kärlekskonst under medeltiden.
- 42. När människan blir en krigsmaskin.
- Debatt
- 43. Universiteten måste ta klimatansvar!
- 44. Cecilia Malmström ny gästprofessor på Handelshögskolan.
- 46. Akustisk aha-upplevelse.
- 47. Internationellt på Agrenska.
- 50. Nytt om folk.

Citeringar och nätverk leder till toppen

För att lyckas som forskare gäller det att inte bara bli publicerad utan framför allt att bli citerad. De som vet hur man gör kan hamna på listan över världens mest citerade forskare. Förklaringen? Förutom hårt arbete – flitigt samförfattande och stort internationellt nätverk. Kanske även tillfälligheter.

AV ÅTTA GU-FORSKARE på listan över världens topp-en-procent mest citerade är det framför allt två som utmärker sig. Kaj Blennow och Henrik Zetterberg har publicerat flera hundra artiklar de senaste åren. Tillsammans leder de en stor forskargrupp inom neurokemi och är högt citerade inom området *Neuroscience and Behavior*. I sin forskning utvecklar de biomarkörer för att försöka diagnostisera alzheimers sjukdom långt innan den ger kliniska symptom. En av artiklarna i *Lancet* från 2006 har citerats 2110 gånger.

Zetterberg och Blennow har totalt publicerat 992 artiklar under 2008-2018, varav 64 procent är samförfattade. När det gäller de högst citerade artiklarna är det ännu fler som är samförfattade.

Ingen slår dock Henrik Zetter-

berg som publicerat närmare 500 artiklar under perioden 2014-2018. Han hör också till den lilla exklusiva skara av forskare i världen (totalt 265) som räknas som hyperproduktiva, enligt en uppmärksam studie i *Nature* 2018 *Thousands of scientists publish a paper every five days*.

Enligt Henrik Zetterberg beror det på att hans ämne, klinisk neurokemi, lämpar sig väl för samarbeten.

- PROVER SKICKAS ÖVER hela världen. Jag samordnar ett stort labb här i Göteborg tillsammans med Kaj Blennow och driver ett annat labb i London. Tajmningen kunde inte ha varit bättre. Biomarkörer har blivit ett mycket hett ämne på senare år inom både neurokemi och psykiatri, vilket har lett till ett stort antal publikationer. Ur ett vetenskapligt perspektiv har vi lärt oss mycket av det internationella samarbetet, säger Henrik Zetterberg.

- Jag gillar mitt arbete men det är naturligtvis mycket jobb och jag undrar hur jag i längden ska orka hålla uppe tempot.

Han ser publiceringar som en naturlig del av den vetenskapliga produktionen som för forskningen framåt genom att resultat samman-

fattas och diskuteras mellan medförfattare. Men han tycker också det är viktigt att resultatet granskas av bedömare. Men att det skulle råda någon publiceringshysteri håller han inte riktigt med om.

- Det är viktigt att regelbundet rapportera i vetenskapliga tidskrifter vad för slags forskning som bedrivs i våra labb. Återvändsgränderna är minst lika viktiga att redovisa som framgångarna men negativa resultat publiceras annars för sällan, säger Henrik Zetterberg som är kritisk till att de högst rankade tidskrifterna har dragits med i jakten om sensationella resultat.

- Dessa tidskrifter har fått ett allt sämre rykte när det gäller reproducerbarheten hos vissa "sucess stories". Till exempel har alzheimergåtan lösts ett otal gånger i "fina" tidskrifter.

ENDA KVINNAN BLAND GU-forskarna på listan är Valentina Tremaroli. Hon och hennes kollega Fredrik Bäckhed är nya på listan och forskar om tarmfloras betydelse för

Biomarkörer har blivit ett mycket hett ämne på senare år ...

HENRIK ZETTERBERG

Illustration: MARIA KÄLLSTRÖM

sjukdomar. Flera av artiklarna är samförfattade.

- Jag blev överraskad och glad över att se mitt namn på listan. Som en av få mikrobiologer i gruppen har jag lyckats publicera resultaten i högt rankade tidskrifter som blivit väldigt citerade. Jag tror att det speglar vårt internationella samarbete och den kvalitet och otroliga bredd av expertis som finns hos mina kollegor.

Vilken betydelse som listan har för ett lärosäte är svårt att säga, menar utredare Magnus MacHale Gunnarsson, som varje år analyserar resultatet av de tre stora rankinglistorna.

- Vi vet att det finns ett hårt tryck att bli publicerad i tidskrifter med hög impact-faktor. Listan med Highly cited-forskare är en av indikatorerna i Shanghai-rankningen men det är oklart hur mycket GU:s placering påverkas av förändringarna på denna lista.

BIBLIOMETRIKER Lars Kullman på UB tror ändå att citeringar säger något om det inflytande som vissa forskare har.

- Att hamna på listan över de 1 procent mest citerade är onekligen en stor prestation. Det betyder att de är väl ansedda inom forskarvärlden. Men skillnaderna mellan vetenskapsområden är stora. En risk är att pressen även driver humanister och samhällsvetare att skriva korta artiklar på engelska i specialtidskrifter. →

Henrik Zetterberg

Valentina Tremaroli

Flest publikationer och citeringar (2014–2018)

	Publikationer	Antal citeringar
Henrik Zetterberg	481	4 928
Kaj Blennow	394	6 080
Karl Swedberg	102	2 468
Fredrik Bäckhed	83	4 201
Sam Dupont	60	701
Joakim Larsson	45	890
Henrik Nilsson	34	880
Valentina Tremaroli	16	1 339

Källa: Lars Kullman, digitala medier, UB.

Fakta: Toppforskare vid GU

Clarivate Analytics, som äger Web of Science, publicerar årligen en lista över de forskare vars publikationer refereras mest av andra. På listan hamnar den procent av forskarna som är mest citerade inom något av de 21 olika områdena eller i en nyinrättad tvärvetenskaplig kategori. Totalt omfattar listan 6 200 forskare i hela

världen, varav nästan hälften finns i USA.

I år har åtta GU-forskare kvalat in på listan över världens mest citerade forskare. Fem har varit med tidigare: Joakim Larsson, Henrik Nilsson, Karl Swedberg och Henrik Zetterberg. Tre är nya: Sam Dupont, Fredrik Bäckhed och Valentina Tremaroli.

Så når du framgång!

Ju fler medförfattare, gärna internationella, desto större chans har du att bli citerad. Andra tips är att marknadsföra dina artiklar och publicera i snabba tidskrifter, menar Henrik Nilsson.

SVAMPFORSKAREN och biologen Henrik Nilsson, som funnits på listan tre år i rad, ser den som ett bevis på att forskningen används.

- Det är bra att det finns folk som är redo att ge järnet för att få ut så många rön som möjligt. Detta bör man så klart premiera samtidigt som man bör vara medveten om att det finns folk som missbrukar systemet genom att maximera sin output.

HAN UPPSKATTAR att av hans 10 mest citerade artiklar handlar 5 om metod, bland annat en som 2012 blev standard inom dna-baserad identifikation av svampar. Han samarbetar ofta med andra forskare.

- Metodartiklar har en tendens att bli väl citerade, men ses inte alltid som lika fina och renläriga som hypotesdrivna artiklar. Jag tycker det är vettigt att en vetenskaplig artikel behandlar en sak, då blir det förmodligen färre felkällor. Artiklarna blir också enklare att läsa och indexera. Man ska inte ruva på opublicerade rön i onödan, bättre att få ut dem snabbt.

Att hamna högt på citeringslistan är resultatet av hårt arbete men också av tillfälligheter, berättar Henrik Nilsson.

- **JAG SKÖRDAR** frukterna av det arbete jag gjorde som doktorand för 15 år sedan. Jag hade turen att hamna på rätt plats vid rätt tid, när man började använda DNA-sekvenser på allvar. Dessutom samarbetade

Biologen Henrik Nilsson ser det som viktigt att publicera i snabba tidskrifter.

Jag hade turen att hamna på rätt plats vid rätt tid ...

HENRIK NILSSON

jag tidigt med nationella och internationella forskare, vilket har gett resultat.

En annan förklaring är att han är flitigt anlitad som extern bedömare av artiklar.

- Av någon anledning ses det inte som meriterande, vilket är korkat. Men även om det är tidsödande tror jag att man i förlängningen vinner på det. Det ökar chanserna att bli inbjuden till projekt, få tala på konferenser och ingå i tidskrifters kommittéer.

Hemligheten bakom framgången är att bjuda in internationella forskare till studierna, menar Henrik Nilsson. Ju fler medförfattare, desto fler vill se artikeln välciterad.

- Det blir som en snöboll som växer ju mer den rullar. Jag publicerar hellre i snabba

tidskrifter utan särskilt hög impact, än att behöva slita med ändlösa revideringar för att kvala in i "tunga tidskrifter". Idag publiceras mer vetenskapliga artiklar än någonsin tidigare och det räcker inte längre att glömma din artikel på publiceringsdagen. Idag måste man göra PR för sina publicerade artiklar, det lönar sig alltid.

ETT ANNAT TIPS är, enligt Henrik Nilsson, att ha koll på marknaden. Vilka tidskrifter finns inom området? Hur skiljer de sig åt? Hur gör man för att bli publicerad? Vilka på institutionen är mest citerade?

- Jag blev tidigt intresserad av dessa frågor. Folk som jag träffade på konferenser berättade om sina framgångshistorier och avskräckande exempel. Det finns faktiskt en hel del tips att tänka på när man skriver och skickar in manuskript för publicering.

Henrik Nilsson påpekar samtidigt att det inte finns ett klart samband mellan antal artiklar och kvalitet.

- Nej, ingen vettig mänskliga skulle se antal artiklar per

tidsenhet som ett enkelt mått på framgång. Man måste väga in vilka tidskrifter som artiklarna publiceras i, vilka medförfattarna är, antal citeringar och graden av internationellt samarbete, fortsätter Henrik Nilsson som vill vidga vyerna för vad som premieras inom forskning och akademien i stort.

- **FORSKNINGSRÅDEN** borde överge sina trubbiga fördelningsmodeller. De säger att de ser på andra indikatorer än publikationer, men jag är tveksam. Man borde värdera andra sysslor som exempelvis att granska manuskript eller att vara redaktör för vetenskapliga tidskrifter. Också populärvetenskap borde premieras på ett helt annat sätt. Idag premierar vi dem som publicerar mycket men glömmar bort alla aktiva forskare som på andra sätt är med och bidrar till utvecklingen av vetenskapen.

Text: **ALLAN ERIKSSON**
Foto: **JOHAN WINGBORG**

GU inte lika effektivt

Vilket lärosäte producerar mest per forskningspeng? Göteborgs universitet kommer först på tionde plats i den effektivitetsanalys som Ulf Sandström, forskare vid KTH och före detta gästprofessor vid Göteborgs universitet, gjort. GU hamnar långt efter både Stockholm och Uppsala.

I HÖSTAS PUBLICERADE magasinets Fokus resultatet av studien *Pengar in och publiceringar ut*, där Ulf Sandström analyserade hur mycket medel som kommit till universiteten under perioden 2010-2013 jämfört med antal artiklar i databasen Web of Science (forskare med svensk adress under tiden 2012-2015 med citeringar fram till 2018).

- Tidsfördröjningen på två år är rimlig, även om tiden att publicera artiklar märkbart har förkortats på senare tid, säger Ulf Sandström som tidigare har utrett omfördelning av resurser med bibliometriska mått.

FAKTUM ÄR ATT hälften av regeringens extra satsning på 1,3 miljarder till forskning under perioden 2018-2020 fördelas utifrån bibliometri och externa medel.

- För att vara en duktig forskare är det nödvändigt att vara produktiv och få ut många artiklar i olika tidskrifter. Men om vi ser på produktionen ligger snittet på 1 artikel årligen

Ulf Sandström

per forskare. Så har det sett ut i decennier.

Totalt sett finns det närmare 60 000 "svenska" forskare med på rankingen som omfattar totalt 100 000 artiklar med referensvärden baserade på 6 miljoner publikationer. På listan över de 100 främsta är 47 discipliner representerade.

- RANKNINGEN SER UT att fungera förhållandevis bra, men trots det har den skapat irritation och missnöje, säger Ulf Sandström. En del av detta beror nog på att tidningen Fokus renodlade resultatet i åtta listor, vilket var ett pedagogiskt grepp.

Men enligt Ulf Sandström tenderar allt fler forskare att publicera sig tvärvetenskapligt i andra tidskrifter än vad man kan förvänta sig.

- Det betyder att en filosof kanske har sina mest citerade artiklar i tidskrifter med inriktning mot matematik eller

informatik. Forskare flyttar på sig och det gör att listorna inte är uppdaterade till hur det ser ut 2019. Jag har låtit maskinen välja det universitet där man producerat flest poäng under perioden 2010-2015. Några få, exempelvis medicinaren Fredrik Bäckhed vid GU, blev felaktigt inplacerade som samhällsvetare.

DET ÄR INGEN tillfällighet att listorna upptas av forskare som befinner sig mitt i karriären, påpekar Ulf Sandström.

- Att tillhöra de 800 mest produktiva och citerade forskarna är en ynnest få förunnade. Inte alla duktiga forskare kommer med. Det kommer dock knappast som en överraskning att Bo Rothstein har en betryggande plats bland samhällsvetarnas toppskikt. Sammantaget producerar 6 procent av de svenska forskarna hälften av alla svenska publiceringspoäng. De högproduktiva forskarna producerar alltså lika många som resterande 94 procent.

Hur ser det då ut för Göteborgs universitets del? Enligt Ulf Sandströms analys har GU nästan 7 procent av sina forskare i gruppen med drygt 3 500 mycket produktiva forskare.

- Det är förstås bra men GU hamnar på efterkälken. Vid GU kostar varje publiceringspoäng cirka 500 000 kronor. Vid Uppsala 425 000 kronor och vid Stockholm mindre än 400 000 kronor. Jag tror

bland annat att en hög grad av internrekrytering vid GU kan ha påverkat resultatet samt att en publiceringskultur inte riktigt har etablerat sig inom alla fakulteter.

Vad betyder det egentligen att vara produktiv?

- Enkelt uttryckt att tillhöra de mest citerade ett år i en given tidskriftsklass. Klart är att den som driver forskningen åt ett visst håll får följare som hänvisar till resultat från dina artiklar. Följare bekräftar att du på ett konstruktivt sätt bidragit att föra forskningen framåt. Men analysen svarar inte på frågan hur det kommer sig att GU är starka inom neurovetenskap och svaga inom pedagogik. Det kräver förstås fördjupade analyser.

ALLAN ERIKSSON

Fakta

Följande lärosäten får mest ut av forskningspengarna, mätt i antal publiceringar och citeringar: Malmsö högskola, Stockholms universitet, Uppsala universitet, Karolinska Institutet och Linköpings universitet. Andelen kvinnor är 44 procent. Av topprestationerna, det vill säga de 600 mest produktiva, är 29 procent kvinnor.

Metoden finns översiktligt beskriven i magasinet Fokus samt mer utförligt i rapporten: <https://www.forskningspolitik.se/files/dokument/rj2015-sandstr-mwold-openaccess.pdf>.

Klimatfrågan tas inte på allvar

Vi sviker den mänskliga civilisationen! Historien kommer att döma vårt skrå hårt! Larmet kommer från två av Europas främsta ekonomer som upptäckt att knappt någon klimatrelaterad forskning publicerats i världens ledande ekonomiska vetenskapliga tidskrifter. Är det verkligen så illa?

"EKONOMISKA KRAFTER har till stor del skapat koldioxidproblemet, men för närvarande är vår disciplin knappast synlig." I en artikel i policytidskriften Vox EU går Nicholas Stern och Andrew Oswald till attack mot det egna skråets oförmåga att hantera klimathotet. De gör det efter att ha räknat hur många artiklar som handlat om klimatfrågan i de nio största vetenskapliga tidskrifterna inom ekonomi. I världens för närvarande mest citerade tidskrift inom området, *Quarterly Journal of Economics*, hittade de inte en enda. I resterande åtta 57 artiklar. Av sammanlagt 77 000. Inte ens en promille av forskningen ägnas alltså åt det största hotet, inte bara mot världsekonomin utan mot hela mänskligheten!

Medan nationalekonomerna lämnat "walk over" har naturvetarna gjort sitt jobb, hävdar Stern och Oswald. Men för att minska utsläppen med 40 procent de närmaste decennierna, som naturvetarna räknat ut är ett krav om vi ska ha en chans att begränsa uppvärmningen till 2 grader, måste också ekonomerna in i matchen. Målet kan inte nås

utan att rätt lagar och ekonomiska incitament sätts på plats - vilket knappast är naturvetarnas uppgift. "Det är dags för vår yrkeskår att leva upp till vårt ansvar. Om vi inte gör det snabbt, kommer disciplinen att dömas hårt, inte bara av framtidens människor utan även av våra egna avkommor", skriver Stern och Oswald.

NU HÄNGER DET alltså på nationalekonomerna om världen ska räddas. Eller? Thomas Sterner, professor i miljöekonomi på institutionen för nationalekonomi med statistik, anser att det är beklagligt att miljöforskningen inte syns i de ekonomiska finrummen och att det framför allt är ett yrkesproblem om miljöforskare inte publiceras i de ledande ekonomiska vetenskapliga tidskrifterna.

- De tar mycket sällan in våra artiklar. Jag vet inte varför. Antingen är vi inte lika duktiga som andra eller så tycker de att vi som skriver om miljöfrågor har en aktivistisk hållning och vill lösa världsproblemen, vilket kanske diskvalificerar oss som forskare i deras ögon.

Han beskriver det som en ond

Tidskriftshysterin i sig är ett problem inom akademien och visst, om alla springer efter att publicera sig i hög-rankade tidskrifter ...

JOHAN WOXENIUS

cirkel. Miljöforskningen behövs och många studenter är intresserade. Samtidigt kan det vara svårt att välja en väg som sänker ens karriärmöjligheter. Den som till exempel vill beföras till docent eller professor måste ha publicerat sig i rätt vetenskapliga tidskrifter.

- **MAN KANSKE INTE** ska överdriva hur mycket politiker lyssnar på forskare, men det är klart att det inte är bra. På sikt kan ämnet ekonomi få ett sämre rykte och politiker som

Thomas Sterner, professor i miljöekonomi, menar att det är ett problem att miljöforskning inte publiceras i de ledande ekonomiska tidskrifterna.

bryr sig kanske hellre lyssnar mer på naturvetare.

Han nämner förra årets Nobelpristagare i ekonomi, William Nordhaus, som fick priset för en modell som visar att det blir alldeles för dyrt att begränsa uppvärmningen till 2 grader. Ekonomiskt vettigast vore istället 3,5 till och med 4 grader.

- **DET ÄR JU EN** konstig slutsats, och jag har hört flera naturvetare säga: "Men han är ju bara ekonom, om än Nobelpristagare", säger Thomas Sterner:

- Jag och flera kolleger har skrivit en artikel som använder hans modell DICE för att förklara varför det blir så stor skillnad mellan hans optimala temperatur och Parisavtalet. Vi skickar den inte ens till en ekonomisk tidskrift utan till en naturvetenskaplig.

Av de där 57 artiklarna som rör klimatet har förstas Nordhaus skrivit en ansenlig mängd. Resten, uppskattar Thomas Sterner, har skrivits av ett fåtal forskare.

- Nobelpriset i ekonomi eller Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk

Vi skickar den inte ens till en ekonomisk tidskrift utan till en naturvetenskaplig.

THOMAS STERNER

vetenskap till Alfred Nobles minne, är ett pris i nationalekonomi och i viss mån beteendevetenskap, säger Johan Woxenius, professor i sjöfartens transportekonomi & logistik på Handelshögskolan. Företagsekonomer är inte med i urvalet.

De högt rankade tidskrifterna nationalekonomer vill publicera sig i är ingenting han själv, och troligen inte heller politiker läser, möjligen deras rådgivare.

- Jag förväntar mig inte att hitta något särskilt användbart där. Det är ett litet elitistiskt urval av tidskrifter där det publiceras främst teoretiska eller kvantitativa artiklar med matematiska eller statistiska samband efter ett anglosaxiskt ideal.

TILLÄMPAD FORSKNING, som han själv sysslar med, hittar man i domänspecifika tidskrifter. Och det är också i dem han publicerar och engagerar sig som granskare och redaktör, till exempel i frågor som rör sjöfart och transport.

- Där hittar du väldigt mycket mer ekonomiforskning om klimat och miljö. De tidskrifterna har större relevanskrav. Det är lätt hänt att hö-

grankade tidskrifter skapar en elitistisk och konservativ grupp omkring sig. Det är som med operans experimentella föreställningar som ska vara lite konstnärligare för en snäv publik, men operan behöver också spela musiker med en bredare målgrupp för att dra runt verksamheten. Den tillämpade forskningen är som en musikal i den liknelsen.

PRECIS SOM Thomas Sterner tycker Johan Woxenius att det är ett problem att unga forskare mer eller mindre tvingas följa en mall som sätts efter de tunga tidskrifternas konservativa ideal.

- Det slukar förstas mycket resurser, men det är en för långt dragen slutsats att säga att hela den ekonomiska vetenskapen sviker. Tidskriftshysterin i sig är ett problem inom akademien och visst, om alla springer efter att publicera sig i högrankade tidskrifter och dessa inte har vett att ändra på sina ideal eller sätta högre relevanskrav, då får vi ett jätteproblem.

Text: **LARS NICKLASON**
Foto: **JOHAN WINGBORG**

GU:s statsvetare bäst i landet

Marcia Grimes

Aksel Sundström

Hela 27,6 miljoner kronor gick till statsvetenskapliga institutionen vid GU när Vetenskapsrådet i början av november delade ut anslag till humaniora och samhällsvetenskap. Det innebär att statsvetarna fick mest av alla samhällsvetenskapliga institutioner i landet.

– Ett skäl till att vi är så framgångsrika är nog de många instituten, menar docent Marcia Grimes.

MARCIA GRIMES projekt, som hon driver tillsammans med Agnes Corell, är det som denna gång fått mest pengar bland GU:s statsvetare, 6 miljoner kronor för en studie om civilsamhället i Peru. Hon menar att statsvetenskapliga institutionens många institut underlättar för forskare att mötas och utbyta idéer.

– Utmärkande för våra institut, alltså QoG, V-Dem, GLD, CeCAR och CERGU, är att de är öppna för alla intresserade. Är man nyfiken på något som tas upp på ett frukostmöte eller en intern konferens är det bara att komma.

Instituten skapar en känsla av gemenskap och gör det enklare att hitta samarbetspartner, menar Marcia Grimes.

– Eftersom man träffas ganska ofta och diskuterar gemensamma frågor är det också enklare att be om hjälp, exempelvis när det gäller att läsa igenom en forskningsansökan. Sådant faller annars ofta mellan stolarna, inte minst för att alla har så mycket att göra.

OCKSÅ DOCENT Aksel Sundström har fått medel från Vetenskapsrådet. Han håller med om att möjligheten att bolla idéer är viktig.

– Genom kortare seminarier eller workshoppar ges vi ofta chansen att lufta våra ansökningar med kollegor och får därför feedback i en tidig fas. Att fila på en ansökan är ju ett otroligt tidsödande arbete, och de flesta som söker får inga pengar. Då är det lätt att ge upp. Men om man har en bra idé, som man tror på, och det finns seniora kollegor som övertygar en att inte ge upp, är chansen stor att lyckas.

Att vara en del av ett större institut ger också tyngd i en ansökan,

menar Marcia Grimes.

– Det är något av en kvalitetsstämpel att kunna skriva att man är en del av QoG.

Att forskarna dyker upp på varandras interna konferenser innebär också nya möjligheter till inspiration, påpekar Marcia Grimes.

– DET ALLTID ROLIGT att lära sig något inom andra områden. Men förvånansvärt ofta hittar jag kopplingar till min egen forskning, även när jag lyssnar på presentationer som ligger långt från det jag håller på med. På det sättet får jag ständigt nya idéer, samtidigt som jag omges av kollegor att diskutera med. Den här typen av interna konferenser är alltså viktiga för forskningens utveckling, men tyvärr svåra att få finansiering för. Det kanske kan vara något för externa bidragsgivare att fundera över.

Ytterligare en framgångsfaktor är att instituten inte är hierarkiska, förklarar Marcia Grimes

– Varje institut har en aktiv kärna. Men jag har aldrig varit med om att exempelvis en professor talat om för mig vad jag ska göra. Det bestämmer man själv och det är alltid forskningsfrågorna som står i centrum för våra möten, inte forskarna själva.

FÖR ATT YTTERLIGARE stötta forskarna har institutionen också anställt en doktorand som genom samarbete med Forsknings- och innovationskontoret håller koll på vilka ansökningar som finns och sista ansökningsdatum, berättar Marcia Grimes.

– Han är dessutom engelsktalande och kan därför hjälpa till med en del formuleringar. Internationalisering brukar för övrigt lyftas fram som en framgångsfaktor, och vi rekryterar

Eftersom man träffas ganska ofta och diskuterar gemensamma frågor är det också enklare att be om hjälp.

MARCIA GRIMES

förstås forskare utifrån. Men lika viktigt är att vi uppmuntrar våra doktorander att ta en kurs utomlands eller åka på konferens, ofta redan första året på utbildningen. Sedan kommer de tillbaka med nya erfarenheter att dela med sig av.

Också Formas har delat ut pengar till statsvetarna, sammanlagt 10,1 miljoner kronor till två projekt, samtidigt som Varieties of Democracy beviljats 5,7 miljoner för tre projekt, finansierade av Europeiska kommissionen, Världsbanken och Mo Ibrahim Foundation.

- Om en institution lyckats etablera en eller flera bra miljöer attraherar det nya forskare att söka sig dit, menar Aksel Sundström. Större lyckade projekt ger dessutom insikter om hur framgångsrik forskning kan genomföras, som inspirerar ytterligare. Det blir som ringar på vattnet, där framgång föder framgång.

EVA LUNDGREN

Fakta

Statsvetenskapliga institutionen fick 27,6 miljoner kronor vid VR:s senaste anslagstilldelning. Därefter följer institutionen för psykologi, Lunds universitet (20,2 mkr), statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet (18,2 mkr), sociologiska institutionen, Umeå universitet (13,4 mkr), samt institutionen för psykologi, Uppsala universitet (10,7 mkr).

Följande institut finns vid statsvetenskapliga institutionen vid GU: Quality of Government Institute (QoG), Varieties of Democracy Institute (V-Dem), The Program on Governance and Local Development, (GLD), Centrum för studier av kollektivt handlande (CeCAR), samt Centrum för Europaforskning (CERGU).

Marica Grimes får, tillsammans med Agnes Cornell, 6 miljoner kronor av VR för *När agerar civilsamhället för det allmännas bästa? Institutionella förklaringar och konsekvenser för samhällslig utveckling.*

Aksel Sundström får, tillsammans med Sverker Jagers och Martin Sjöstedt, 4,4 miljoner kronor för *Oanade och negativa konsekvenser från skyddade reserver: Kopplingar mellan nya regleringar av tjuvjakt i Afrika och ökad lokal korruption.*

Richard Jomshof föreläste om SD:s kommunikation.

Föreläsning upprörde

Den 5 december fick studenterna på JMG en oplanerad lektion i hantering av mediestormar. Det var då Richard Jomshof, Sverigedemokraternas partisekreterare, höll en föreläsning om strategisk kommunikation. – Den starka reaktionen kom som en överraskning, berättar prefekt Monica Löfgren Nilsson.

NYHETEN OM JMG:s föreläsningsserie *Så tänker en partistrateg*, med företrädare för samtliga riksdagspartier, lades ut på institutionens hemsida den 10 juni.

- Vilka som bjudits in var alltså ingen hemlighet. Att vi startade den här serien berodde bland annat på att vi redan varit i kontakt med flera partistrateger i ett forskningsprojekt, vilket gjorde att det inte var så svårt att få med dem på detta också.

Föreläsningarna pågick under hösten utan någon medial uppmärksamhet. Men när Monica Löfgren Nilsson fick veta att demonstrationer planerades inför SD:s framförande ställde hon in ett besök i Stockholm för att vara på plats här istället.

- Vi undervisar ju om journalistik, medier och kommunikation och borde kanske ha anat att det skulle bli en diskussion. Trots det blev vi tagna på sängen av all uppståndelse.

Diskussionen i media handlade bland annat om huruvida föreläsningen normaliserar SD:s politik, om yttrandefrihetens gränser samt om betydelsen av att studenter konfronteras med åsikter de själva ogillar. JMG har också fått in synpunkten att alla partiföreträdare istället borde ha bjudits in på samma dag för att få igång en debatt.

- Men just dessa seminarier handlade inte om partipolitik, utan om strategisk kommunikation. Dessutom hade det varit omöjligt att boka in samtliga partistrateger samtidigt, förklarar Monica Löfgren Nilsson. Och Jomshofs föreläsning gick till på samma sätt som vid de tidigare tillfällena, med en frågestund på slutet. Enda skillnaden var närvaron av massmedia, samt att en student mitt i föreläsningen reste sig upp och protesterade. Att protestera är dock tillåtet.

Händelsen innebär en nyttig påminnelse om vikten av att ha is i magen och att inte reagera känslomässigt på kritik, menar Monica Löfgren Nilsson.

- Men just den typen av samtal som kommit upp, som vilken typ av gäster universitetet vill, eller inte vill ha, är nödvändiga så jag hoppas att diskussionen fortsätter.

Text: EVA LUNDGREN

Foto: JOHAN WINGBORG

Ny nämnd för etik nästa år

Två viktiga förändringar när det gäller forskningsetik träder i kraft den 1 januari nästa år. Det handlar dels om inrättandet av den nationella Nämnden för prövning av oredlighet i forskning, dels om en skärpning av lagen om etikprövning av forskning som avser människor.

– Det är fortfarande mycket som är oklart, men förhoppningen är förstås att förändringarna ska leda till enhetligare bedömningar och ökad rättssäkerhet, förklarar rektor Eva Wiberg.

TIDIGARE HAR VARJE enskilt lärosäte haft ansvar att utreda misstankar om oredlighet i forskning. Det systemet har dock kritiserats, bland annat för att det kan uppfattas som olämpligt att ett lärosäte utreder sina egna forskare, bland annat för att besluten inte går att överklaga. Den 1 januari nästa år kommer ansvaret att utreda oredlighetsmisstankar därför att föras över till en ny nationell nämnd, Nämnden för prövning av oredlighet i forskning.

Den nya nämnden består av en ordförande, som är domare, samt tio ledamöter som är utsedda efter förslag från universitet och högskolor. Göteborgs universitets ledamot är Eva Forssell-Aronsson, professor i radiofysik.

– Nämnden ska avgöra misstankar om oredlighet när det gäller fabricering, förfalskning och plagiering.

När ett lärosäte misstänker oredlighet skickar ledningen ärendet till nämnden som också kan ta in externa sakkunniga. Om nämnden fattar beslut att oredlighet föreligger skickas det tillbaka till lärosätet som får ansvar att ta hand om påföljden.

En nyhet är att nämndens beslut går att överklaga, berättar Eva Forssell-Aronsson.

– Det har ju inte gått tidigare så det ökar förstås rättssäkerheten.

I och med nya ordningen försvinner den nuvarande Expertgruppen för oredlighet i forskning vid Överklagandenämnden för etikprövning.

Alla avvikelser från god forskningssed kommer dock inte att skickas till den nya nämnden.

– NEJ, DET HANDLAR bara om just fabricering, förfalskning och plagiering, förklarar Eva Wiberg. Andra allvarliga avvikelser från god forskningssed ska hanteras av lärosätena själva. Det innebär att vi avvecklar universitetets nuvarande oredlighetsråd samtidigt som vi inrättar en kommitté för etik i forskningen. Just nu arbetar ledningen intensivt med att ta fram en handlingsordning för kommittén samt ledamöter.

Till stöd för lärosätena har SUHF, Sveriges universitets- och högskoleförbund, tillsatt en särskild arbetsgrupp för etiska frågor, där Eva Wiberg är ordförande.

– Vi kommer att sammanställa rekommendationer och råd samt undersöka hur bedömningar gjorts tidigare och om det finns någon

bästa praxis. Det handlar om viktiga frågor där lärosätena behöver hjälpa varandra. Samtidigt måste vi komma ihåg att även om vi haft några uppmärksammade fall på senare år är oredlighet i forskning mycket ovanligt.

NÄSTA ÅR SKER också en skärpning av lagen om etikprövning av forskning som avser människor. Lagändringen innebär bland annat att den som utför forskning utan etiskt godkännande eller utan iakttagande av de villkor som ställts upp i beslut om godkännande kan dömas till upp till två års fängelse. Straffbestämmelserna gäller även om gärningen är straffbar enligt någon annan författning. Också en forskningshuvudman, som med uppsåt låter bli att vidta skäliga åtgärder för att förebygga icke godkänd forskning, kan dömas till fängelse.

– Forskningshuvudman är den högsta representanten för en verksamhet, som dock kan ha delegerat ansvaret till andra personer, förklarar Carolina Östgren, ämnesråd på Utbildningsdepartementet. Om delegationen skett på ett korrekt sätt, är det den personens ansvar att se till att nödvändigt tillstånd finns och följs.

I UTREDNINGEN AV en förändring av etikprövningslagen föreslogs också att brådskande forskningsåtgärder i samband med hälso- och sjukvård ska undantas från kravet på etikgodkännande i förväg. Efter att

Men man måste också komma ihåg att vi alla är människor; lagen ska säkra rättssäkerheten hos både patient och forskare.

EVA WIBERG

Nämnden ska avgöra misstankar om oredlighet när det gäller fabricering, förfalskning och plagiering.

EVA FORSELL-ARONSSON

ha tagit del av synpunkterna i ett flertal remissinstanser har regeringen dock beslutat att inte genomföra denna del av förslaget. Åtgärder som avviker från etablerade behandlingsmetoder faller istället under regelverket för hälso- och sjukvård och nödrätten, enligt propositionen.

- Det är förstås viktigt att alla ärenden hanteras opartiskt och tydligt, påpekar Eva Wiberg. Men man måste också komma ihåg att vi alla är människor; lagen ska säkra rättssäkerheten hos både patient och forskare.

EVA LUNDGREN

Fakta

Förtydliganden i lagen om etikprövning för forskning avseende människor träder i kraft den 1 januari 2020. Bland annat skärps straffet för den som utför forskning utan etiskt godkännande, både för forskarna själva och för den forskningshuvudman som har ansvar. Båda parter kan dömas till upp till två års fängelse.

Samtidigt inrättas också Nämnden för prövning av oredlighet i forskning. Ordförande i nämnden är justitieråd Thomas Bull.

Ledamot från Göteborgs universitet är Eva Forsell-Aronsson, professor i radiofysik.

Den nya nämnden innebär en avveckling av den nuvarande Expertgruppen för oredlighet i forskning vid Överklagandenämnden för etikprövning. Nämnden kommer dock inte att hantera alla avvikelser från god forskningssed, endast dem som handlar om fabricering, förfalskning och plagiering.

Nya visionen snart klar

Ett universitet för världen är namnet på Göteborgs universitets nya vision som ska gälla från och med 1 januari 2021.

Visionen är i princip klar men ska ut på en sista remissrunda i början av nästa år. I april ska universitetsstyrelsen fatta beslut.

ARBETET MED DEN nya visionen inleddes i våras. Den har sedan dess diskuterats i olika organ på alla nivåer samt i fem öppna visionsseminarier. Cirka 300 medarbetare har lämnat in synpunkter.

Nu är visionen i huvudsak klar, både vad gäller form och innehåll.

- Vi har valt att hålla visionen kort och koncis, utan onödiga preciseringar, berättar Fredrika Lagergren Wahlin, vicerektor för samverkan och sammankallande i visionsarbetets projektledning. Kristina Edgren, grafisk formgivare på kommunikationsenheten, står för den fysiska formgivningen, ett litet nätt häfte på några sidor. Det finns de som undrar varför vi trycker visionen och inte bara lägger ut den på nätet. Men vi menar att formgivning är viktigt, att bara se en text på en skärm ger inte samma tyngd.

I BÖRJAN AV nästa år skickas visionen ut på remiss till fakulteterna.

- Det handlar om mindre förändringar, som att vi kanske missat någonting. Visionen ska sedan slutdiskuteras vid universitetsstyrelsens möte i februari och beslut fattas i april.

Den första juli nästa år får Göteborgs universitet en ny styrelse som den nya visionen ska överlämnas till, förklarar Fredrika Lagergren Wahlin.

- Parallellt med visionen har också arbetet med universitetets strategier påbörjats. Den nya styrel-

sen ska självklart också vara med i det arbetet.

Utgångspunkt för den nya visionen är de fyra kärnvärden som formulerats i *Universitetens Magna Charta*: autonomi relativt politiska, ideologiska och ekonomiska maktintressen, sammanhållen utbildning och forskning, respekt för forskningens och utbildningens frihet samt strävan efter universell kunskap.

Foto: JOHAN WINGBORG

Fredrika Lagergren Wahlin

- Visionen tydliggör också tre övergripande ställningstaganden: forskning och utbildning av högsta kvalitet, en hållbar och kunskapsbaserad samhällsutveckling samt en attraktiv arbetsplats och studiemiljö för kunskapsutveckling och lärande.

Universitetets styrning ska vara långsiktig, samordnad, tillitsbaserad och decentraliserad, förklarar Fredrika Lagergren Wahlin.

- Vi ska ha fleråriga perspektiv som ger förutsägbarhet och stabilitet. Men visionen påpekar att vi också måste vara flexibla mot förändringar i omvärlden.

EVA LUNDGREN

Fakta

Göteborgs universitets vision Ett universitet för världen ska börja gälla 1 januari 2021. Beslut tas i universitetsstyrelsen i april. Mer information finns på <https://medarbetarportalen.gu.se/organisation/Visionsarbete/>.

Samma krav för alla nya professorer

Att andelen internrekryterade professorer är så hög vid GU är inte ett problem, tycker rektor Eva Wiberg.

– Det ska vara lika höga krav som vid utlysning av en ny anställning, oavsett var på GU, säger hon.

EN GRANSKNING, som GU Journalen presenterade i förra numret, visar att av 116 nya professorer under åren 2016-2018 var antalet befordrade 91. Trenden är i stort densamma vid de stora lärosätena i landet. Olle Häggbom, som utredde frågan för två år sedan, kom fram till att Göteborgs universitet går i bräschen genom att ha en hög andel internrekryterade professorer. Utredaren pekade på flera uppenbara risker som minskad rörlighet och förnyelse, sämre kvalitet och bristande jämställdhet. Dessutom konstaterade han att ökningen av antalet professorer gör det svårt för GU att planera för ökad basfinansiering av professorer.

Eva Wiberg tycker dock inte man kan dra slutsatsen att befordringsreformen leder till en sluten och icke-transparent miljö.

– DET ÄR KLART att det är bra med ökad rörlighet, men man får inte stirra sig blind på en kategori. Att det bara är 20 procent utlysta anställningar speglar verkligheten, fast det behöver inte enbart vara negativt. Man måste förstå att det är svårt för en högt meriterad lärare att flytta på sig. Om vi ska främja rörlighet måste vi börja långt tidigare, redan under doktorandperioden. Vi måste tackla det här gemensamt. Kompetensförsörjning är universi-

– Rättigheten betyder inte automatiskt att man blir professor, utan det är en rätt att ansöka om att bli prövad, säger rektor Eva Wiberg.

Den långsiktiga planen bör vara att utlysa fler anställningar i öppen konkurrens ...

EVA WIBERG

tetets viktigaste fråga och jag menar att det är kvalitet som ska styra samt att vi ska arbeta för att det finns tydliga karriärvägar.

Eva Wiberg menar att det ska ställas lika höga krav vid befordran som vid utlysning av tjänst.

– DET FÅR INTE vara någon skillnad. Det är kvalitetskriterier som ska stå i fokus och var ribban ligger bestäms av respektive lärarförslagsnämnd men det är viktigt att det är likartade krav över allt inom universitetet. Den långsiktiga planen bör vara att utlysa fler anställningar i öppen konkurrens men vi ska behålla rätten att bli prövad som professor. För flera fakulteter, som exempelvis Handelshögskolan och IT-fakulteten, är rätten till befordran en viktig konkurrensfaktor när man söker lektorer.

Institutioner och fakulteter behö-

ver jobba vidare med en strategisk försörjningsplan, enligt rektor. En sådan måste utgå från resultaten i kartläggningen RED19, framtagandet av den nya visionen och arbetet med kompetensutveckling för personalen. Eva Wiberg sätter också stort hopp till att det nya arbetstidsavtalet för lärare ska bli klart i vår, vilket ska tydliggöra lärarens möjligheter och ansvar.

När det gäller utlysningar av nya professorer är det rektor som idag fattar beslut om inrättande men själva arbetet genomförs ute på institutionerna och fakulteterna.

– JAG SER INGEN anledning att gå emot lärarförslagsnämndens förslag. Fakulteten äger frågan och jag förväntar mig att det är ett väl berett underlag som ser till universitetets bästa.

Men vad säger du om att Sahlgrenska akademien helst vill slopa rätten att bli befordrad?

– Jag tycker att det är märkligt att Sahlgrenska akademien, som har ett enormt behov av kompetensförsörjning, vill ta bort rätten eftersom de idag har svårt att få många sökande vid utlysningar.

Att det ser lite olika ut mellan lärosätena är inte heller så konstigt, menar Eva Wiberg.

– Universitetens autonomi är långtgående. Vissa lärosäten har tagit bort rätten men det tycker jag inte är en bra idé. Som väl meriterad lektor måste det finnas en väg vidare.

Text: **ALLAN ERIKSSON**
Foto: **JOHAN WINGBORG**

Historiska studier hotas av vite

Efter närmare ett år har facken fått gehör för sina krav – Arbetsmiljöverket hotar med böter på 200 000 kronor om inte institutionen för historiska studier på allvar tar tag i sina arbetsmiljöproblem.

INSTITUTIONEN HAR fram till 31 januari 2020 på sig. Då ska en extern part ha undersökt arbetsförhållandena på institutionen och tagit fram underlag för de åtgärder som behövs för att få bort och förebygga ohälsa. Annars riskerar man vite på 200 000 kronor.

- Vi har velat knyta upp det hela med ett beslut som säkerställer processen, säger Barbro Nilsson, inspektör på Arbetsmiljöverket.

Hon syftar på den 6:6a-anmälan (begäran om ingripande enligt arbetsmiljölagen) som huvudskyddsombuden skickade till Arbetsmiljöverket i december förra året. Den psykosociala miljön på institutionen för historiska studier hade länge varit dålig och man krävde nu att en tidsbestämd handlingsplan skulle upprättas för att komma till rätta med trakasserier, sexuella trakasserier, kränkande särbehandling, räcktspridning, rädsla för repress-

lier och bristande transparens. Man krävde också att en extern part skulle anlitas för att följa upp en tidigare arbetsmiljöundersökning - något som den tidigare institutionsledningen motsatte sig, men som alltså fått gehör hos Arbetsmiljöverket.

- **DET ÄR VIKTIGT** att en utomstående part undersöker, riskbedömer och tar fram ett underlag att arbeta utifrån, men sedan är det viktigt att de gör jobbet själva. Det kan ingen annan göra åt dem, säger Barbro Nilsson.

Institutionen är inställd på att göra det och enligt tf prefekt Henrik Jansson har företagshälsovården kopplats in och arbetet redan påbörjats.

- Vi fick ju en underrättelse i augusti och har varit förberedda på att ett sådant här beslut skulle kunna komma. Så det påverkar oss egentligen inte så mycket. Vi jobbar redan för fullt på att svara upp mot Arbetsmiljöverkets krav, säger han.

Så var har problematiken på institutionen legat? Vad är det som inte fungerat?

- Det finns inget enkelt svar på det. Men vi gör ingen annan analys än Arbetsmiljöverket, vi förhåller oss till de svagheter som de identifierat att vi har haft.

Från fackligt håll har ni tidigare anklagats för att agera passivt i frågan. Tycker du det stämmer?

- Det kanske har uppfattats så. Jag tycker att vi har gjort det vi förmått och det kanske inte har räckt till, men nu har vi skärpt upp arbetet.

Arbetsmiljöverket lyfter fram att det är viktigt att alla personal-kategorier inkluderas i utredningen.

Är det någon särskild grupp som drabbats hårdare än andra?

- Det får utredningen visa, men vi har poängterat att man inte får missa forskare och doktorander, säger Barbro Nilsson.

I vår, efter att institutionen redovisat vilka åtgärder som vidtagits och vilken tidsatt handlingsplan man har för det som ännu inte hunnit göras, kommer Arbetsmiljöverket troligtvis genomföra en uppföljande inspektion.

- Det är vanligt att vi gör det. När det handlar om beslut med vitesbellopp är det rimligt att vi säkerställer att man uppfyllt våra krav.

Text: **LARS NICKLASON**

Foto: **JOHANNA HILLGREN**

Det är viktigt att en utomstående part undersöker, riskbedömer och tar fram ett underlag ...

BARBRO NILSSON

HDK i Arizona State University

Just nu befinner Kajsa G. Eriksson, professor i bild, vid Arizona State University för en termins utbyte. Det är STINT som bekostar vistelsen.

– Tanken är att jag ska dela med mig av mina erfarenheter till kollegor vid GU. Framför allt är jag nyfiken på hur de anpassar sin undervisning till de heterogena studentgrupper som finns i Arizona.

”VI MÄTER VÅR framgång, inte genom vilka vi utesluter utan genom vilka vi inkluderar”, är den kaxiga devis som ASU, Arizona State University, antagit, berättar Kajsa G. Eriksson.

– Mer prestigefulla lärosäten, som MIT och Harvard, skryter med hur få de tar in. ASU gör alltså tvärtom, och stoltserar med att de har en brokig skara studenter. Det som är spännande är att de går så bra för ASU som är rankat etta när det gäller innovation bland amerikanska lärosäten och är också topprankat i Times Higher Education.

TEACHING SABBATICAL är ett stipendieprogram för lärare och forskare som vill utveckla sin undervisning genom internationella erfarenheter. Eftersom stipendiet bland annat innebär hundra procentig tjänst-

ledighet från hemuniversitetet är det lärosätet som, tillsammans med forskaren, står för ansökan. Stipendiet är generöst: Kajsa G. Eriksson har kunnat ta med sig sin man och dotter, som alltså också får ett halvårs erfarenhet av hur det är att leva i USA.

– **STINT-STIPENDIET** ges sällan till en lärare vid en konstnärlig skola, vilket gör att jag förstås känner mig extra hedrad. Den första fråga jag fick av min akademiska kontakt vid School of Art vid Herberger Institute for Design and the Arts vid ASU, var vilken kurs jag ville undervisa i. Det visade sig att jag fick bestämma helt själv, så jag satte ihop kursen *Experimental art in public space*. Jag fick också veta att jag skulle undervisa två dagar i veckan, från 10:30-13:15.

Studenterna vid ASU får själva

Kajsa G. Eriksson njuter av värmen i Arizona.

Studenterna har olika bakgrunder, både konstnärligt och kulturellt.

Att skapa en känsla av gemenskap är betydligt viktigare i USA än i Sverige.

– **JAG TYCKER ATT** det är fantastiskt med all samverkan, på kors och tvärs över fakulteter och ämnen, och med det övriga samhället. Men mina känslor är ändå dubbla. Ett skäl till att samarbete är så viktigt är ju att det inte finns någon social trygghet här, vilket bland annat leder till väldigt många hemlösa. Det skapar en stress bland studenterna som är mycket värre än stressen hemma. På min kurs har jag därför infört svensk fikapaus, vilket mina studenter älskar; de har aldrig tidigare varit med om att få sitta tillsammans och prata om ingenting en stund på lektionstid. Först tyckte jag att det var jobbigt att ena stunden bli arg över den dåliga matkulturen och den hårda trafiken och andra stunden fascineras av alla duktiga och engagerade människor. Nu har jag accepterat att det helt enkelt är så att mycket är väldigt bra samtidigt som mycket är väldigt dåligt.

EN HEL TERMIN på ett utländskt lärosäte ger insikter i vardagslivet som ett kortare besök inte kan ge, påpekar Kajsa G. Eriksson.

– När jag kommer hem ska jag hålla ett högre pedagogiskt semina-

bestämna vilka kurser de vill plocka ihop till en examen. Det innebär att det in i det sista är ganska osäkert hur många studenter det blir.

– Först samma vecka som jag började jobba fick jag veta att fjorton studenter anmält sig på min kurs, vilket jag var väldigt nöjd med. Det händer att kurser inte får några studenter alls. I min klass har alla väldigt olika huvudämnen, bland annat foto, fri konst, digital kultur, modedesign och arkitektur. Studenterna har också mycket olika kulturella bakgrunder.

Materiellt har de konstnärliga ämnena på GU bättre resurser än ASU, menar Kajsa G. Eriksson.

– Istället lägger ASU stora resurser på studentstöd och studievägledning. Man ägnar också mycket energi på att skapa olika vägar in till universitetet, genom sommar-, kvälls- och distanskurser.

rium på HDK-Valand men också skriva en rapport för STINT. Tanken är ju att jag ska dela med mig av mina erfarenheter. Att söka STINT-stipendium är en ganska lång process som kan uppfattas som omständlig. Men det är verkligen en erfarenhet jag rekommenderar alla att försöka få.

Text: **EVA LUNDGREN**

Foto: **KAJSA G. ERIKSSON**

Nu har jag accepterat att det helt enkelt är så att mycket är väldigt bra samtidigt som mycket är väldigt dåligt.

KAJSA G. ERIKSSON

Fakta

Arizona State University grundades 1885 och är ett delstatligt lärosäte med huvudsäte i Tempe, Arizona. Universitetet har cirka 57 000 studenter.

Stipendieprogrammet Teaching Sabbatical hos STINT, Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning, syftar till att utveckla såväl individer som institutioner. Under en termin undervisar deltagarna vid ett utländskt lärosäte, antingen genom att ge en kurs själv eller tillsammans med en kollega vid värdlärosätet. Deltagarnas lärdomar ska sedan leda till förändring och förnyelse vid svenska institutioner och lärosäten.

Nominering till programmet sker genom det svenska lärosätet, stipendiaten ska vara hundra procentigt tjänstledig under utlandsvistelsen.

Mer information: www.stint.se/program/teaching-sabbatical

Fiskar för forskningen framåt

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

Unga zebrafiskar har genomskinliga huvuden. Det är därför lätt att studera neurologiska processer i de levande djuren, vilket gör zebrafisken till ett exemplariskt modelldjur för forskare.

– Allt är inte Excelark och statistik. Att studera fiskar är en sinnlig syssla som också kräver hantverksmässig skicklighet, förklarar Petronella Kettunen, docent i neurobiologi.

DET VAR SOM postdoktor vid UCLA i Los Angeles 2006-2009 som Petronella Kettunen lärde sig använda zebrafiskar i forskningen, en kunskap hon sedan tog med sig till Göteborg.

- Det finns flera skäl till att zebrafiskar är bra modelldjur, men bland annat är de enkla att föda upp på det egna labbet. De är också sociala så det går att undersöka hur de beter sig i grupp. Man kan studera både inavlade vildtypslinjer och genmanipulerade fiskar där vissa celler lyser i grönt och som är lätta att titta på i mikroskop.

Trots att zebrafiskar använts inom forskningen i decennier finns inga ordentliga studier av vilken miljö som får dem att trivas bäst eller vetenskapligt baserade riktlinjer för hur de bör hanteras och hållas.

Det är för att undersöka det som Petronella Kettunen nyligen fått ett anslag på 5,7 miljoner kronor från Formas.

- Att djuren mår bra är självklart betydelsefullt i sig. Men det är också viktigt för forskningen; om vi i Göteborg får ett resultat som skiljer sig från exempelvis en forskargrupps i Los Angeles ska ju inte förklaringen vara några yttre faktorer, som olika storlekar på akvarierna. Gemensamma riktlinjer innebär också att färre försök måste göras om, vilket förstås är värdefullt. Därför kommer vi nu att genomföra den största och mest detaljerade systematiska analysen av välfärdsp parametrar hittills. För vi forskare tycker kanske att det ser trevligt ut med en grön plastväxt i akvariet och någon snygg bild på sidorna, men är det viktigt för fiskarna?

Anslaget ges inom området *Djurskydd och välfärd*.

- Majoriteten av medlen i satsningen går till SLU för exempelvis studier om mjölkkor och värphöns. Att Formas förstått att också fiskar som används inom forskningen behöver må bra gör mig extra glad.

Petronella Kettunens forskargrupp intresserar sig främst för minne, både hur det fungerar i den friska hjärnan och varför olika minnessjukdomar uppstår. Framför allt

PROFILEN

Petronella Kettunen

Aktuell: Har fått 5,7 miljoner kronor från Formas för projektet *Utvärdering av välfärdsparemetrar för zebrafiskar och etablering av riktlinjer för hållning av zebrafiskar.*

Jobbar som: Forskningsledare och docent vid institutionen för i neurovetenskap och fysiologi, projektledare för Gothenburg Mild Cognitive Impairment (MCI) study på minnesmottagningen i Mölndal, vice ordförande för Centrum för Kognitiv Medicin. Driver doktorandkursen *Minne och inlärning – från synapser till minnestest.*

Bor: I Göteborg.

Famili: Sambo.

Övriga intressen: Historia, resor, att ge populärvetenskapliga föreläsningar.

Detta visste du kanske inte: Tillsammans med Mariette Manktelow har Petronella Kettunen skrivit boken *Kvinnorna kring Linné.*

Petronella Kettunen forskar om minnet, både i friska hjärnor och i hjärnor drabbade av någon sjukdom. Sina försök gör hon på zebrafiskar.

studerar gruppen mikroglia, en celltyp som skyddar hjärnan genom att bryta ner farliga ämnen. Ett exempel är beta-amyloid, ett giftigt protein som ansamlas i hjärnan vid Alzheimers sjukdom. Mikroglia spelar också en viktig roll när det gäller att hålla inflammationer i hjärnan i balans.

Alzheimers sjukdom har länge gäckat vetenskapen. För bara några månader sedan kom dock en nyhet om att det tidigare utdömda läkemedlet aducanumab verkar ha en bromsande effekt, berättar Petronella Kettunen.

- Resultaten verkar väldigt hoppingsivande. Det är en utmaning att testa läkemedel och det kan finnas fler behandlingar som tidigare avfärdats för att man inte haft möjlighet att undersöka dem på rätt sätt. Vi vill själva bidra till utvecklingen av nya behandlingar för kognitiva sjukdomar med hjälp av tester i zebrafisken, vilket vi bland annat gjort i samarbete med Göteborgsföretaget Alzinova.

FORSKARGRUPPEN intresserar sig också för andra demenssjukdomar, som vaskulär kognitiv sjukdom, samt för autism och schizofreni. För att få tillgång till mänskliga hjärnprover samarbetar Petronella Kettunen bland annat med Oxford University där hon precis avslutat en fyraårig gästprofessur på halvtid.

- Möjligen låter det lite makabert men i Oxford finns en hjärnbank med hjärnvävnad från patienter som samlats in i cirka 20 år. Det innebär att jag kan beställa

exempelvis tjugo alzheimerprover från de hjärnregioner som intresserar mig och undersöka vissa sjukdomsgener i dem. Sedan kan vi modifiera samma gener hos zebrafiskarna och studerar deras beteende.

ATT VARA GÄSTPROFESSOR vid ett lärosäte som alltid hamnar i topp i olika rankingar är förstås väldigt roligt, påpekar Petronella Kettunen.

- Men att ha två arbetsplatser i olika länder och leva med en ständigt väntande resväska, är förstås jobbigt också. En av de fantastiska fördelarna med att vara forskare är dock just att det är så enkelt att komma in i nya miljöer, eftersom man jobbar på ungefär samma sätt överallt. Något som jag förstod under min tid där var att forskarna i Oxford har precis samma utmaningar som vi i Sverige att dra in forskningsmedel, trots att de hör till världens mest kända elituniversitet.

Något Petronella Kettunen tycker att vi i Sverige borde lära av Oxford är att ha regelbundna seminarier för alla forskare.

- I Oxford arrangerar man ett seminarium inom neuroområdet varje vecka dit alla forskare kommer, från seniora professorer till unga masterstudenter. De skapar en känsla av gemenskap, förutom att förstås vara väldigt inspirerande.

För att förstå en sjukdom krävs inte bara djurförsök utan också studier på patienter. Petronella Kettunen leder forskningsprojektet i patientstudien Gothenburg

Mild Cognitive Impairment (MCI) study på minnesmottagningen i Mölndal.

Hon är också vice ordförande för Centrum för Kognitiv Medicin.

- Vården är ju specialiserad, vilket innebär att även om en läkare misstänker att exempelvis en hjärtpatient också har kognitiva svårigheter, finns kanske inga möjligheter att kontrollera detta. Poängen med centrumet är därför att fungera som en samlingspunkt för medarbetare inom forskning, undervisning, sjukvård och innovation för att förhindra att kognitiva frågor hamnar mellan stolarna.

ATT VARA FORSKARE är ett fritt och roligt yrke, men också krävande. Många duktiga personer lämnar universiteten för ett jobb i industrin.

- Det är svårt att få en tjänst och varje anslag kräver väldigt mycket arbete. Jag har ju nu fått finansiering för ett treårigt projekt vilket förstås gör mig glad. Men vad händer när projektet är slut? Forskning behöver förvaltas men det är det svårare att få pengar för.

Just för att forskning kan kännas som en osäker framtid menar Petronella Kettunen att det är viktigt att fungera som förebild, särskilt för kvinnliga forskare.

- Många tror att kvinnor alltid haft svårt att ta sig fram

Men forskning är oerhört kreativt, inte minst när man rent hantverksmässigt sätter upp ett försök, som ibland kräver en hel dags övning för att få rätt.

Wilken miljö trivs zebrafiskar bäst i? Det ska ett nytt forskningsprojekt undersöka.

Zebrafiskyngel är lätta att odla.

i forskarvärlden, men det har faktiskt gått upp och ner genom historien. Under min tid som postdoktor i Los Angeles lärde jag mig inte bara om zebrafiskar. Jag passade också på att studera kvinnohistoria, som det finns väldigt mycket litteratur om där. Det ledde bland annat till boken *Kvinnorna kring Linné* som jag skrev tillsammans med Mariette Manktelow i Uppsala. Där visar vi att forskande kvinnor inte var så ovanligt på 1700-talet.

PÅ DEN TIDEN gjordes forskning nämligen ofta i hemmet.

- Carl von Linné brevväxlade exempelvis med flera kvinnor som ägnade sig åt vetenskap och även hans döttrar bidrog till forskningen. Det var först på 1800-talet, då forskningen alltmer kom att göras vid vetenskapliga akademier, som kvinnorna försvann. Ett sorgligt exempel är Beatrix Potter, mest känd för sina sagoböcker och djurteckningar, som var den första i världen som lyckades få svampsporer att gro. Sina resultat fick hon dock inte presentera själv för Linnésällskapet i London utan måste be en manlig vän göra det.

Petronella Kettunen har en sak gemensamt med Beatrix Potter, förutom forskningen. Hon tycker om att teckna och måla och har bland annat gjort flera illustrationer till Linnéboken.

- Idag hinner jag dock inte med mitt konstnärliga intresse. Men forskning är oerhört kreativt, inte minst när man rent hantverksmässigt sätter upp ett försök, som ibland kräver en hel dags övning för att få rätt. När det sedan fungerar är det verkligen roligt.

Korallrev räddas i Koster

Foto: SUSANNA STRÖMBERG

Sverige har idag bara två levande korallrev kvar. De finns i Kosterfjorden och Väderöfjorden och är små och hotade.

Nu startar ett projekt där länsstyrelsen samarbetar med Tjärnö marina laboratorium för att restaurera de rödlistade reven.

Vi kommer att undersöka vilka typer av ytor som larverna väljer att sätta sig på ...

ANN LARSSON

KORALLREV BILDAR EKOSYSTEM som består av mer än tusen olika arter.

- Den korallart som finns vid Bohuslans kust kallas ögonkorall och är en kallvattenkorall som växer på cirka 90 meters djup i våra vatten, berättar Susanna Strömberg, forskningsingenjör på Tjärnö marina laboratorium. Den finns spridd över hela Nordatlanten och är viktig, inte minst för kommersiellt gångbara fiskar som torsk, gråsej och kungsfisk.

Tidigare fanns sex levande korallrev i Kosterfjorden-Väderfjorden, idag finns bara två små levande kvar. Fem av reven har varit skyddade sedan 2001.

- Det sjätte revet upptäcktes först 2008 och det blev skyddat 2015, förklarar Anita Tullrot, marin naturvårdsförvaltare på länsstyrelsen och Kosterhavets nationalpark. Orsakerna till att reven har dött är inte helt klarlagda, men bland annat kan det bero på bottentråning.

FÖR ATT SKYDDA de koraller som fortfarande finns kvar och restaurera de som försvunnit har nu Länsstyrelsen, tillsammans med Göteborgs universitet, fått 30 miljoner kronor för ett projekt som ska pågå i drygt sex år. 60 procent av finansieringen kommer från EU:s Life-fond som stöder projekt i Natura 2000-områden. Havs- och vattenmyndigheten bidrar med drygt 20 procent och övriga kostnader står Länsstyrelsen och GU för.

Projektets första etapp handlar om att utveckla metoder för att restaurera korallreven.

- Vi kommer att ta in koraller i våra lokaler på Tjärnö där de släpper ägg och spermier som bildar lar-

ver, som vi sedan studerar i olika experiment, berättar docent Ann Larsson. Vi kommer att undersöka vilka typer av ytor som larverna väljer att sätta sig på, vilka strömhastigheter som är optimala och hur förmågan att sätta sig fast påverkas av sediment på ytorna. Målet är att designa artificiella revstrukturer som maximerar settling av naturligt förekommande korallarver. Dessa revstrukturer sätter vi sedan ut i havet och följer hur de utvecklas. Eftersom koraller bara reproducerar sig en gång om året, i februari, och dessutom växer väldigt långsamt, kommer det att ta ett antal år att följa dem.

KOSTERFJORDEN-VÄDERÖFJORDEN är ett Natura 2000-område, berättar Anita Tullrot.

- Länsstyrelsen är förvaltande myndighet och har ansvar både gentemot Sverige och EU. Nyligen under-tecknade GU:s rektor, Eva Wiberg, och landshövding Anders Danielsson ett nytt samverkansavtal, vilket förstås är roligt. Men vi som förvaltar Kosterhavets nationalpark inom länsstyrelsen har samarbetat med GU under många år och har väldigt stor glädje av all kompetens, inte minst vid Tjärnö marina laboratorium.

Förutom forskning innebär projektet också utåtriktad verksamhet med utställningar och information.

EVA LUNDGREN

Fakta

Det sexåriga projektet LIFE LOPHELIA, Restaurering av kallvattenkorallrev inom Natura 2000-området Kosterfjorden-Väderöfjorden stöds av EU:s miljöfond LIFE

och Havs- och vattenmyndigheten. Projektledare är Anita Tullrot på länsstyrelsen, ansvarig för GU:s del är Ann Larsson. Också Susanna Strömberg medverkar.

INBLICK

DETTA HÄNDER JUST NU I UNIVERSITETSVÄRLDEN

1/12

START. Då gick det officiella startskottet för Eutopia, vid en högtidlig invigning i Ljubljana. Rektor Eva Wiberg och Göteborgs universitets studentkårers ordförande Raymond Samo var på plats. Universiteten som ingår i Eutopia-alliansen är Vrije Universiteit i Belgien, Univerza v Ljubljani i Slovenien, Université de Cergy-Pontoise i Frankrike, Universitat Pompeu Fabra i Spanien, University of Warwick i England, samt Göteborgs universitet. Det stärkta samarbetet mellan de sex lärosätena är resultatet av en framgångsrik ansökan till EU-kommissionens pilotutlysning inom ramen för European Universities Initiative där Eutopia blev en av 17 beviljade universitetsallianser.

MÅNADENS LÄTTRIMMADE AFORISM

Monopollärt:

*Om njutning skattas adekvat
man gynnar såväl Börs som
Stat.*

Skenant:

*"Gå som tåget" SJ vill,
därför står dess framgång still.*

Guido Satir

Alias Guy Heyden, professor emeritus.
Foto: privat

IT-enheten flyttar till Rosenlund

NYA LOKALER. En stor del av de medarbetare som hör till området för infrastrukturstöd, däribland IT-enheten, som idag sitter på Haraldsgatan 5, flyttar till Rosenlundsgatan 4, plan 2, den 1 januari 2020. De nya lokalerna är aktivitetsbaserade, vilket för de flesta innebär att det blir så kallad fri sittning. Närmare 100 medarbetare flyttar med.

Från början var tanken att även telefonväxeln skulle flytta med till Rosenlund. Men planerna lades ner, vilket personalen beklagar.

- Vi hade ställt in oss på att flytta och var sugna på det, så det var en besvikelse, säger telefonisten Susanne Karnerfors.

Förutom växeln, som berör fyra personer, kommer även ett 20-tal andra medarbetare att sitta kvar på femte våningen. Frida Söderström, som är samordnare för telefonväxeln och Servicecenter, tycker det är synd att det inte var möjligt att samla hela verksamheten på ett ställe.

- Det är inte bra att personalen är utspridd, men nu när besluten är tagna får vi göra det bästa av situationen, säger hon.

CITATET

"Det är oerhört ovanligt och skrämmande att man tänker sig att man kan stoppa en regeringsföreträdare"

säger **Fredrik Fällman**, docent i sinologi, i GP den 15 november, med anledning av att Kinas ambassadör meddelat att kulturminister Anna Lind inte längre är välkommen i Kina.

Snart dags för ARK-enkäten

ARBETSMILJÖ. Den 3 februari 2020 kommer GU:s nya arbetsmiljöundersökning, som kallas för ARK, att skickas ut till samtliga medarbetare. Enkäten kommer att vara öppen under perioden 3-21 februari. ARK är en modell för arbetsmiljöutveckling som tagits fram i samarbete mellan de fyra största norska universiteten och som förvaltas av universitetet i Tromsø. Enkäten innehåller ett 80-tal frågor.

Dags att rapportera

DEADLINE. Det är hög tid att registrera 2019 års publikationer i publikationsdatabasen GUP. Sista datum för registrering är den 7 januari 2020. Annars kommer uppgifterna inte med i årsredovisningen, vilken ligger till grund för att få en fullständig bild av universitetets forskning. Om du har frågor kontakta GUP-support: gup@ub.gu.se.

WEBBFRÅGAN: OM PUBLICERINGSHETS

En forskares värde räknas bland annat i antal publikationer och citeringar i högt rankade tidskrifter. Anser du att detta skapar en osund publiceringshets?

JA 75 % NEJ 14 % VET EJ 11%

Antal svarande: 56. Urvalet består av 100 anställda utifrån ett delvis slumpmässigt urval på 500 medarbetare.

Kineserna investerar mycket och har bland annat byggt nya fotbollsarenor runt om i landet.

Kulturella möten i Malawi

Text & foto: JOAKIM RÅDSTRÖM, frilansjournalist

I det afrikanska landet Malawi existerar nya politiska förvaltnings-system sida vid sida med byhövdingarnas traditionella ledarskap. Samhällen och markområden styrs och ärvs i vissa byar av män, men i andra av kvinnor. Ett projekt lett från Göteborgs universitet kartlägger hur denna nation fungerar.

MALAWI ÄR VISSERLIGEN ett av världens fattigaste länder men har också en mycket rik kultur, en brokig befolkning och en slående vacker natur. Det är här som Malawiprojektet, inom ramen för GU:s institut The Program on Governance and Local Development (GLD), genomförs. En bred och ambitiös satsning som ska leda till en ökad förståelse för lokal styrning och utveckling i bland annat Afrika och arabvärlden.

- Det handlar om representation. Vi försöker förstå hur olika familjesammansättningar och traditionella institutioner fungerar och hur de påverkar politik och lokalt samhällsstyre, säger Boniface Dulani, forskare inom GLD och lektor i statsvetenskap vid University of Malawi.

Vi möter Dulani och hans team på det charmiga och lätt bedagade kolonialstilshotellet Sunbird Capital i Malawis huvudstad Lilongwe. Här kan forskarna och fältarbetarna borsta av vägdamm och njuta av en läskande fruktjuice mellan turerna ut till landsbygden, där merparten av studierna genomförs.

Ett viktigt arbete är att samla in svar till den så kallade Afrobarometer, där Boniface Dulani är fältarbetsledare. Afrobarometer är en jämförande serie med nationella och allmänna opinionsundersökningar som mäter befolkningens attityder till demokrati, samhällsstyrning, ekonomiska och marknadsmässiga reformer, ledarskap och många andra frågor i över 30 afrikanska länder. *Let people have a say* är plattformens devis.

- Människor kan börja ifrågasätta politiker som inte lyssnar på dem. Men ibland kanske inte politikerna ens vet vad de ska prioritera, säger Boniface Dulani, som också är doktor i statsvetenskap från Michigan State University i USA.

MARKNADSKVARTEREN HÄR i Lilongwe är ett tvärsnitt av dagens mångskiftande malawiska samhälle. De traditionella frukt- och grönsaksstånden dignar av lokalt odlade vattenmeloner, tomater, kassavarötter och annat, men är enkelt resta med presenningar och barkade trädstammar. Här är priserna överkomliga för de flesta. En bit bort har den sydafrikanska matkoncernen Shoprite byggt en ny stormarknad, men här handlar framför allt de välbemedlade.

En del i projektet är att använda resultaten från forskningen för att ge råd till politiker och andra beslutsfattare och förmå dem att anpassa sina beslut utifrån vad personerna i undersökningen sagt. Det kan vara känsligt, eftersom vissa politiker kan reta sig på att forskarna lägger sig i den lokala styrningen, berättar Boniface Dulani.

- Många säger att "malawierna vill ha det här, malawierna vill ha det där". Nu är det till exempel mycket fokus på att bygga fotbollsstadion i olika distrikt, men är det vad folk vill ha? Jag tvivlar på det. Folk vill snarare ha tillgång till vatten eller mat.

En tur genom Lilongwes förorter bekräftar Boniface Dulanis ord. För bara några år sedan färdigställdes den pompösa Bingu National Stadium, mestadels genom kinesiska kontraktspengar, och det byggs fler arenor

runt om i landet. Ändå är det mer jordnära frågor som engagerar merparten av befolkningen i Malawi - och inte minst Afrobarometer hjälper regeringen att visa vad det är för frågor.

Men om befolkningen inte är nöjda med politikerna kan byborna istället gå till alternativa ledare, vilket i Malawis fall ofta är lokala hövdingar eller byäldstar. Det är vanligt i ett land som Malawi, som är på gränsen mellan det djupt traditionella och en framväxande modernism och urbanism.

- Om det finns någon landkonflikt i byarna kan folk gå till den lokala ledaren med låt säga en kyckling eller en annan gåva, och så kanske hövdingen överlåter landet till personen ifråga, säger Mphadsso Mwandari, forskningshandledare inom projektet.

JUST LAND ÄR nämligen en stor knäckfråga i det tätbefolkade Malawi. Bakgrunden är att mycket land i Malawi är så kallat sedvaneland, som förvaltas och fördelas utifrån etniska och kulturella gruppstillhörigheter. Det betyder att många malawier brukar mark enligt traditionell hävd, men utan att ha formella papper. I teorin, om än inte alltid i praktiken, finns därför en risk att traditionella ledare kan jaga bort dem som brukar marken om ledarna vill ha tillbaka den.

- När folk inte har formella ägarbevis hamnar de i en osäker situation. Regeringen ville ändra på det genom en serie landreformer, men de stötte på mycket motstånd från traditionella ledare eftersom det skulle ta bort grunden till den makt som de hade, förklarar Boniface Dulani.

En särskilt viktig grupp att uppmärksamma är kvinnornas situation, bland annat i traditionella samhällen långt ute på landsbygden.

- Vi undersöker om kvinnor har samma tillgång →

Stor fattigdom – och stora skillnader. Malawi är ett av världens fattigaste länder och har en medellivslängd på endast 63 år. Samtidigt finns stora skillnader i landet, ifråga både om ekonomiska tillgångar och aspekter som kultur, etnicitet, könsmaktordning och annat.

– Genom GU:s forskningsprojekt kommer regeringen och lokala politiska ledare att kunna få bättre underlag och insikter i de traditionella maktstrukturerna, och därmed få möjlighet att bli mer lyhörda gentemot människor ute i landet, säger Boniface Dulani.

som män till samhällstjänster såsom utbildning eller om de kan äga land, säger Witness Alfonso, fältledare för projektet, tillika biträdande sekreterare vid malawiska Institute of Public Opinion and Research (IPOR).

Inte heller könsroller är emellertid så lätta att kartlägga i ett så mångfacetterat land som Malawi. Ibland ärvs land och tillgångar inom en malawisk familj på fädernet (så kallad patrilinejäritet), men påfallande ofta snarare på modernet (matrilinejäritet). Detta påverkar i sin tur ofta kvinnors och mäns ställning inom hemmet, i byn och i relation till lokalpolitiken.

Närbesläktade begrepp är patrilinealitet och matrilinealitet, där den nygifta kvinnan i ett patrilinealt samhälle flyttar till mannens by och hushåll, medan det i ett matrilinealt samhälle är mannen som flyttar till kvinnan.

DETTA KAN VERKA oväntat för en utomstående, men faktum är att många kulturer i denna del av världen erkänner långtgående formella rättigheter för kvinnor genom just sådana sedvänjor. I Malawi bedömer Boniface Dulani att majoriteten av hushållen är matrilinejära och matrilineala. Samtidigt gör det inte automatiskt att kvinnor i matrilinejära samhällen är säkrare ifråga om landägarskap eller andra aspekter än kvinnor i patrilinejära samhällen.

- Nej, för i matrilinejära samhällen spelar kvinnornas farbröder en stor roll i familjelivet. I teorin äger kvinnorna land, men i realiteten har farbröderna makten att slänga ut kvinnorna, säger Boniface Dulani.

Det förment kvinnovänliga arrangemanget i matrilinejära kulturer kan på detta sätt få direkt motsatta effekter. Eftersom de ingifta männen inte har någon formell äganderätt i hushållet kan de bli likgiltiga och ibland till och med fientliga mot kvinnorna i familjen.

Ett exempel från en broschyr från en malawisk kvinnorrättsorganisation pekar på hur en familjefar med dryckesproblem och stora spelskulder erbjuder en äldre man han var skyldig pengar att få gifta sig med hans dotter. Spelaren och hans familj tillhörde en matrilinejär kultur.

- Det kan ge en del makar en ursäkt för att inte bry sig om sina egna barn. Men de kan i sin tur ha en syster som har barn - och de blir då dessa mäns ansvar! påpekar Boniface Dulani.

AV DENNA ANLEDNING kan därför kvinnor i mansstyrda samhällen ha mer makt, och vara mindre utsatta för exempelvis våld i hemmet, än kvinnor i matrilinejära samhällen.

Samtidigt är situationen i Malawi ännu mer komplex. Kvinnor kan till exempel också vara ledare och byäldste i vissa byar - något inte ens Boniface Dulani eller hans kollegor hade förväntat sig när de påbörjade sitt fältarbete.

- Ibland kan dessutom modern komma från ett matrilinejärt familjesystem och mannen från ett patrilinejärt. Nu vill vi försöka förstå hur dessa förhållanden påverkar politik och sociala relationer.

Med världen som arbetsfält

Vårt verktyg LGPI ska heller inte bara användas för forskning, utan också kunna brukas av regeringar.

ELLEN LUST

Ellen Lust är professorn från toppuniversitetet Yale som valde att forska vid Göteborgs universitet. Här driver hon ett internationellt institut som undersöker varför vissa samhällen i världen lyckas att ge medborgarna trygghet, utbildning och sjukvård, medan andra misslyckas. Som stöd har institutet utvecklat en ny internationellt erkänd mätstandard.

2015 BYTTE ELLEN LUST från amerikanska Yale University till Göteborgs universitet. En av de saker som lockade då som nu är att det finns ett stort intresse hos västsvenska universitet att förstå hur samhällsstyrning och demokrati fungerar.

- Det var en viktig anledning till min flytt, förklarar Ellen Lust, idag professor vid statsvetenskapliga institutionen.

Ellen Lust är ledare för och grundare av institutet The Program on Governance and Local Development (GLD), som först sattes upp vid Yale 2013 och sedan 2015 vid GU. Hon arbetar också som forskare vid Project on Middle East Democracy (POMED) i Washington, D.C. och skriver böcker och forskningsartiklar om lokal demokrati och sociala institutioner.

Genom sitt arbete genomför hon fältarbete och undersökningar i länder som Egypten, Jordanien, Libyen, Marocko, Palestina, Syrien, Tunisien och Malawi.

- Det bör vara en stolthet för Sverige att Göteborgs universitet ser till att vara så här samhällsrelevant, säger Ellen Lust, som nyligen har varit i Nairobi, New Orleans och Boston, och snart ska åka till Belgrad.

Flera olika geografiska regioner täcks på detta sätt in genom det breda GLD-institutet. Dessutom ingår flera olika tematiska projekt, som vart och ett undersöker vilka villkor och mekanismer som gör att vissa samhällen lyckas bättre med att uppnå utveckling än andra. Det kan handla om att uppnå bättre hälsa och utbildning, om att lösa konflikter och skapa ett tryggt samhälle, att på ett rättvist sätt förmedla nyckelresurser som land och så vidare.

- Vissa av dessa skillnader kan förstås på nationell nivå, men många uppfattas bättre genom skillnader på lokalnivå. Vi genomför därför studier bland annat i Malawi, Kenya och Zambia för att öka vår förståelse.

De tematiska projekten innefattar exempelvis *Urbaniseringsprojektet*, *Sociala institutioner och styrning*, samt *Local Governance Performance Index (LGPI)*. Sistnämnda projekt, som skulle kunna översättas ungefär "framgångsmått för lokalt samhällsstyre", utgör ett stort och viktigt internationellt bidrag från GLD för att kunna mäta skillnader mellan olika områden ifråga om samhällsstyre.

- När vi startade det här arbetet 2013 märkte vi att det inte finns många vetenskapligt trovärdiga mått som bedömer detta, och definitivt inte på inomnationell nivå, förklarar Ellen Lust.

Bakgrunden är att så många bistånds- och utvecklingsprojekt finansierar bland annat domstolar och andra samhällsinstitutioner. Men när människor i många länder egentligen misstror samhällets institutioner och till exempel löser sina tvister utanför domstolen missar ju biståndet målet.

- DÄRFÖR MÅSTE VI verkligen förstå hur samhällsstyre går till. Vårt verktyg LGPI ska heller inte bara användas för forskning, utan också kunna brukas av regeringar, beslutsfattare och utvecklingsexperten, för att de ska kunna utveckla program utifrån detta, säger Ellen Lust.

Genom LGPI utvecklar GU därmed ytterligare sin redan starka ställning på områden såsom förvaltnings- och institutionsforskning och inom opinionsundersökningar. Sedan tidigare finns ju vid universitetet välkända forskningsinstitut som Quality of Government-institutet (QoG) och SOM-institutet, för att nämna några.

Arbetet med att utveckla LGPI utförs till stor del i form av enkätundersökningar hemma hos människor samt genom kvalitativa intervjuer. Modellen testades först i Tunisien 2015, därpå i Malawi 2016 och så samlat i Malawi, Kenya och Zambia 2019. Närmast kommer undersökningar att genomföras i Turkiet och Jordanien.

- Slutmålet - även om det kan verka lite ambitiöst →

- är att länder, politiska aktörer, givare och andra ska tycka att det är lika viktigt att förstå samhällsstyre som det är att förstå materiellt välstånd, utbildning och sådant.

Viktiga parametrar i länderna där GLD bedriver sin forskning är hur urbanisering och migration förändrat politiska och kulturella beteenden. Man undersöker också vilka historiska sedvänjor som finns i länderna, till exempel ifråga om att hantera samhällsproblem i en traditionell och icke-formell, respektive en mer formell, administrativ miljö.

FRÅGOR SOM STÄLLS kan handla om hur transparent och ansvarstagande den politiska styrningen i området är, huruvida människor deltar i politiska processer för att de vill det eller för att de tvingats till det, om människor måste betala extra eller behöver ha rätt nätverk för att få samhällstjänster utförda och så vidare.

Institutet arbetar mycket djupgående på "inflödessidan", med samarbetspartner från hela världen, för att

utveckla ett frågebatteri som ska kunna besvara många olika forskningsfrågor inom ett större tema. Utöver själva undersökningarna och resultaten av dem har GLD även andra syften, som inte minst berör de deltagande forskarna själva.

- En sak som vi är mycket engagerade i är att göra det möjligt för våra kollegor i Malawi och andra länder att fortsätta arbeta med forskning, säger Ellen Lust.

Som ett led i detta engagemang erbjuder projekten inom GLD stipendier för forskare från Malawi, Zambia och Kenya, för att bland annat genomföra utbildningar och skriva artiklar tillsammans med sina svenska medarbetare.

- Ytterligare en del i verksamheten är att återkoppla forskningsresultaten tillbaka till länderna ifråga, till policyansvariga och till viktiga internationella organisationer som Världsbanken och FN. Vi sprider också rekommendationer till länder som Kenya, Zambia och Malawi. Allt för att ge så bra underlag som möjligt för framtida beslut, säger Ellen Lust.

Fakta

Fältarbetet inom Malawi-projektet vid GU:s institut Governance and Local Development (GLD) har nyligen avslutats. Frågor kring arvsrätt och etnisk röstning är dock bara några av delarna i studien. Inom ramen för projektet deltar många forskare från vitt skilda discipliner, och var och en av dem bidrar med att ställa frågor till den medverkande lokalbefolkningen. Totalt 10 300 personer i Malawi deltar i studien.

I Malawi har Ellen Lust bland annat jobbat tillsammans med forskningsassistenten inom LGPI-projektet Yvonne Chikuse. Foto: Privat

Klimatsmart konferens

Flyg inte! Ta tåget hit och ta med dig en egen flaska för att fylla på vattnet du ska dricka. När avfallsforskare arrangerar en konferens om avfallshantering och hållbarhet är budskapet självklart – vi måste föregå med gott exempel!

RUNT 15 MILJONER "wastepickers" samlar och återvinner plast, flaskor och allt vad det kan vara runt om i världen. De finns framför allt i globala syd där de organiserar sig i kooperativ och gör en stor insats för klimatet eftersom fungerande avfallsinfrastruktur ofta saknas. Trots det får de sällan någon uppskattning utan är tvärtom i regel stigmatiserade.

- Jag tror vi kommer att prata mycket om vad det finns för lösningar att förbättra deras villkor. Hur fungerar det egentligen? Och vad betyder det att vi i Sverige skickar vårt elektronikavfall till Ghana?

- AVFALL HÄNGER också tätt ihop med konsumtion. Kläder har till exempel en jättestor påverkan. Konsumtion kommer också att diskuteras i ett samhällsvetenskapligt och humanistiskt perspektiv.

Forskaren Maria José Zapata berättar om vad deltagarna kan vänta sig av den tvärvetenskapliga konferensen *Re-opening the Bin - Waste, economy, culture and society*, som arrangeras på Göteborgs universitet i juni nästa år. Men de kan också förvänta sig en annorlunda inramning

där köttet, de pråliga fruktkorgarna, godiset, engångsförpackningarna och plastflaskorna med vatten lyser med sin frånvaro. Istället blir det vegetarisk mat som levereras av små socialt hållbara kooperativ och som serveras på porslin som Maria José Zapata och hennes kolleger gjort sitt bästa för att samla ihop själva. Frukten i pausen kanske inte direkt skiner - det är "fulfrukt", slängd och bortsorterad men fullt ätbar. Och vattnet, ja det finns alltid en kran någonstans. Ta med en flaska själv.

- VI FÖRSÖKER GÖRA den här konferensen så avfallssnål som möjligt. Det är svårt som sjutton eftersom hela upphandlingssystemet bygger på en annan logik, en ekonomisk som säger att störst är bäst. Men det är inte nödvändigtvis mest hållbart miljömässigt eller socialt, säger hon.

- Det är klart att det är lättare att ringa till ett av de stora konferensföretagen som ordnar allt. Vi har sex, sju kontakter att hålla reda på nu. Men om alla på GU bestämde sig för att gå efter vad som är klimatsmart tror jag det hade blivit mycket enklare, säger Maria José Zapata som pekar på att GU ska vara en förebild för studenter och hela samhället.

- Vår miljöpåverkan som universitet är stort, inte bara när det gäller mobilitet utan även det faktum att vi konsumerar mycket möbler och mat. Göteborgs universitet har nyligen signerat klimatramverket och då gäller det att vi visar hur vi kan göra

vår verksamhet mer hållbar.

För Patrik Zapata, professor i offentlig förvaltning, handlar det också om att hålla nere konferensavgiften. Det är inte på alla håll i världen man har råd att åka på en konferens som kostar tusentals kronor. För att inte stänga ute någon har man lägre avgifter och stipendier för deltagare från globala syd och vissa andra länder.

- NÄR VI SKICKAR ut konferensinbjudningarna berättar vi också om hur man kan åka tåg hit. Jag tror de flesta från Europa kommer att göra det. Flyger man hit blir det lite skämmigt, säger Patrik Zapata som betonar att det finns många fördelar med tåg.

- Jag åkte nyligen tåg till en konferens i Manchester. Det gick utmärkt. Visst, det tog en dag extra, men det gjorde ingenting för jag satt uppkopplad och kunde jobba i lugn och ro hela tiden.

Vi försöker göra den här konferensen så avfallssnål som möjligt.

MARIA JOSÉ ZAPATA

Maria José Zapata

LARS NICKLASON & ALLAN ERIKSSON

Fakta

Konferensen *Re-opening the Bin - Waste, economy, culture and society*, som äger rum den 11-13 juni 2020, arrangeras av GRI (bland andra Sandra Samuelsson), Centrum för konsumtionsvetenskap (Ulrika Holmberg), företagsekonomiska institutionen vid Handelshögskolan och Förvaltningshögskolan och Lunds universitet, Lancaster University, Universidad Nacional de Quilmes samt University of Victoria.

Tystnadskultur förlamar

Kritiska synpunkter och resonemang är väl en självklarhet på ett universitet? Nja, kanske inte.

Var tredje GU-anställd, nästan varannan på Gemen-samma förvaltningen, tror att de skulle möta "ovilja" från sina chefer om de framförde kritik. Hur kommer detta sig?

DET SÄGS ATT tystnadskulturen breder ut sig över förvaltningar, myndigheter och andra offentliga verksamheter. Om det verkligen är så, är svårt att säga, menar Magnus Fredriksson, lektor på institutionen för journalistik, medier och masskommunikation, som forskat kring offentliga organisationers kommunikationssvårigheter.

- Mig veterligen finns inga systematiska jämförelser över tid. Men det finns indikationer i systemet idag som talar för att en tystnadskultur breder ut sig. Jag tycker att det finns all anledning att lyfta frågan, både i ljuset av journalistikens möjligheter att granska våra myndigheter men också utifrån hur det offentliga samtalet ska föras - vem får och vem får inte bjudas in att tala på ett universitet till exempel?

I OKTOBER KOM Novus Opinion med en rapport, gjord på uppdrag av Saco, som visade att var tredje akademiker anser att det råder en tystnadskultur på deras arbetsplats. Den går hand i hand med GU:s arbetsmiljöbarometer från 2015: var tredje anställd uppgav att de troligen

eller helt säkert skulle mötas av ovilja från chefer om de förde fram kritik och var fjärde att hen skulle få en försämrad ställning på arbetsplatsen. Så oavsett om den breder ut sig eller inte, finns en tystnadskultur. Vad beror den på?

- En viktig faktor är att vi har bytt fokus. Förr i tiden handlade mycket om input och vilka uppdrag en myndighet fick. Det gällde alla tre förvaltningsnivåerna: kommun, landsting, stat. Nu ligger fokus snarare på output, det vill säga på resultat och vad som kommer ut, vilket också granskas. När man lever i en miljö där man hela tiden ser sig jämförd vill man naturligtvis att det ska göras på bästa möjliga grunder. Då kan man tänka sig att många aktörer vill undvika att det mindre positiva kommer ut, säger Magnus Fredriksson.

FÖR ETT UNIVERSITET är det lätt att hamna i en identitetsproblematik. Vad är för verksamhet egentligen? En myndighet, en akademi eller en marknadsaktör? Man är allt på samma gång, vilket mer eller mindre är en målkonflikt per definition.

- Det går inte att vara lika bra på alla tre. Något måste alltid prioriteras på bekostnad av annat, säger Magnus Fredriksson och nämner universitetets pågående visionsarbete.

- Man pratar om "ett" universitet, i en föreställning om att det finns en gemensam uppfattning bland alla anställda om vad Göteborgs universitet står för. Den som har en

avvikande uppfattning och betar sig annorlunda mot vad som kommer att stå i visionen blir då på något sätt illojal och utsätter organisationens anseende för en risk.

Att rätta in sig i ledet, inte ifrågasätta eller komma med kritik är givetvis något som går emot akademiens grundprinciper.

- Vi borde egentligen gå i bräsch mot den här typen av förändringar, men har istället varit väldigt duktiga på att anamma den rådande trenden.

NUMERA ÄR DET inte bara journalister som nagelfar och petar utan även forskningsråd och "kunder" granskar verksamheten. Magnus Fredriksson nämner rankinglistorna med Times Higher Education i spetsen som typexempel.

- De bygger inte bara på resultat utan också på vad folk tycker och säger om universiteten. Då blir det förstås viktigt att berättelserna är konsistenta och förmedlar en positiv bild. Vilken kinesisk student skulle vilja söka till ett skamfilat universitet på Sveriges västkust? Där granskas man från ett annat håll än journalistiken samtidigt som den har blivit alltmer upptagen av diskrepanser. Är det något en journalist huggar på så är det om man säger en sak och gör en annan. Där har man hamnat i en form av ansvarsutkrävande som många gånger ter sig orimligt utifrån organisationens perspektiv.

Journalisterna knackar på, vill ha ut information medan kommunikatörerna, som blir allt fler, agerar

Det finns ett starkt intresse av att centralisera kommunikationen så att det som kommer ut är samstämmigt.

grundvakter. Det är åtminstone den bilden journalistiken förmedlar. Är den sann eller står kommunikatörerna, som de borde, för ökad öppenhet?

- Jag är alltid nogga med att påpeka att de kan ha båda rollerna. Kommunikatörerna kan vara en garant för öppenhet. De har kompetensen och förstår värdet av att kommunicera enligt konstens alla regler, både utifrån ett juridiskt och ett samhälleligt perspektiv. De blir de där som hela tiden sticker in fingret i sidan och säger: "Vi måste tänka på detta, det är grundvalen för vår verksamhet". Å andra sidan kan man tänka sig att kommunikatörer anställs av personer som gärna vill använda dem som grundvakter. Och det kan vara svårt att vara djävulens advokat internt.

SJÄLV HAR MAGNUS

Fredriksson studerat och skrivit om svenska myndigheters målkonflikter i artikeln *Communicating Under the Regimes of Divergent Ideas: How Public Agencies in Sweden Manage Tensions Between Transparency and Consistency*, som publicerades i Management Communication Quarterly tidigare i år.

- Sedan 1776 har Sverige ett grundmurat krav på att allt som sker i myndigheten ska vara offentligt även om det finns undan-

tag med sekretess. Grundidén är att kommunikationen ska bidra till öppenhet. Målet är starkt drivet av omvärldens möjlighet att få granska, det är samhällets behov som ska tillfredsställas och inte organisationens. Samtidigt har vi sedan 20 år en parallell rörelse som fokuserar på varumärke och en enhetlig tillrättalagd bild.

Så hur hanterar myndigheterna de två olika idealen? Jo, man försöker helt enkelt koppla isär dem och skapa olika domäner - en informationspolicy och en varumärkesplattform.

- Man riggar upp en massa rekommendationer. Vem får uttala sig i vilka frågor, vad ska den göra om blir uppringd av en journalist? Det finns ett starkt intresse av att centralisera kommunikationen så att det som kommer ut är samstämmigt.

- Vår slutsats är att målkonflikten i högsta grad är levande. Man brottas med den och lyckas inte komma fram till någon slutgiltig lösning. Idén om varumärke är så stark att det inte går att säga att offentlighet ska vara rådande.

Så vad betyder det här?

- I min värld är kunskapens, journalistikens och politikens institutioner demokratins fundament. Givetvis är det ett problem om något av fundamenten inte fungerar utifrån vår grundval, säger Magnus Fredriksson.

LARS NICKLASON

En bättre värld kräver tillit

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

En framtida omställning av den globala ekonomin kräver kärlek, tillit och omtanke. Det menar Erik Andersson i sin nya bok.

– De många olika idéer som finns om hur samhället bör förändras behöver läggas upp på bordet och diskuteras på ett öppet sätt. Bara så kan vi komma fram till hur vi bör ta vara på nästa kris.

BOKEN *Reconstructing the global political economy* har sin upprinnelse i en rapport från 2011, gjord av the Maddison projekt. Rapporten visar att konsumtionsandelen av världens BNP, perioden 2001-2010, utgjorde hela 23 procent av all BNP sedan Jesu födelse.

– Siffrorna gjorde mig yr, berättar Erik Andersson, universitetslektor vid institutionen för globala studier. Vi lever på en planet med ändliga resurser och så gör vi av med våra tillgångar på det sättet!

Det finns dock flera initiativ för att skapa en bättre värld, både vad gäller klimat, miljö och rättvisa. Några exempel är FN:s miljöprogram Unep, den internationella konfederationen Oxfam och amerikanska Green New Deal. Till och med IMF påpekar att framtidens tillväxt måste vara grön.

En hållbar samhällsutveckling, som inte drivs av konsumtion, kräver två förändringar, påpekar Erik Andersson.

– Dels måste vi ha ett grönt energisystem, dels måste företag fungera på andra sätt än idag. Aktier skapar ju ett frånvarande ägarskap där människor sparar i olika fonder, som bygger på förväntningar om framtida framgångar. Det systemet både läser in och blåser upp ekonomin. Så länge vi är tvungna att försöka rädda vårt sparande måste vi ju hålla fast vid nuvarande ekonomiska utvecklingsriktning.

Ekonomisk kris låter obehagligt och för kanske tankarna till Europa på 1930-talet.

– Men historien innehåller också exempel på kriser som hanterats produktivt, förklarar Erik Andersson. Exempelvis oljekrisen 1973 ledde inte till så stor internationell oro som många fruktade, utan snarare till en ny relation till energi. Och att G 20-länderna under kri-

sen 2008 kunde enas om att starta om världsekonomin igen, var förstås var en väldig diplomatisk bedrift. Men tyvärr tog de inte vara på krisens möjlighet att skapa en mer klimatmässigt och socialt hållbar framtid.

DET FINNS EN föreställning om att en global marknad med fri handel av sig självt leder till demokrati och välstånd. Något enkelt sådant samband verkar dock inte finnas; de senaste decenniernas utveckling mot mer demokrati i världen har inte bara avstannat, utan till och med vänt. Auktoritära ideal vinner åter mark, även i Europa och USA.

– För att skapa en verklig förändring måste vi börja med de grundläggande frågorna, exempelvis: Vad skulle hända om vi inte längre hade någon frihandel? Måste alla länder agera på ungefär samma sätt eller kan exempelvis Sverige, eller kanske EU, bestämma att just här ställer vi om till ett mer hållbart och rättvist samhälle som inte bygger på ständig tillväxt? Hur skulle det bli om företag inte längre förväntas konkurrera och ta marknadsandelar från varandra, utan tvärtom, hjälper varandra, delar på resurser och skickar kunder mellan varandra – vilket ju faktiskt är vad många småföretagare alltid gjort. Går det att skapa ytterligare reciproka relationer, där man hjälper och stöttar varandra, inte bara mellan småföretag utan också exempelvis mellan företag och staten?

EN FUNGERANDE ekonomi bygger på kärlek och tillit, menar Erik Andersson. Om folk gillar vad de gör går det helt enkelt bättre.

– Många frisörer älskar att göra sina kunder nöjda, många svetsare är stolta över att bidra till ett nybygge. Företag nätverkar, samarbetar och engagerar sig i samhället, inte bara för egen vinning, utan för att de vill bidra med något bra. Hur kan politikerna stötta den här typen av engagemang och dessutom ta på sig rollen att verkligen prata om den nödvändiga omställningen?

Den springande punkten vid en radikal förändring är att människors vardag måste fungera.

– Det är när vardagens trygghets- och kärlekshandlingar inte längre går att utföra på ett rimligt sätt som

Ökade klasskillnader och minskad tilltro till offentliga institutioner gör att förtroendet minskar i Sverige.

ERIK ANDERSSON

det riskerar att bli våldsamt. Att vardagsekonomin innehåller en väldig kraft är Sovjetunionen ett exempel på; de små kolonilotter som människor tilläts odla på var oerhört mycket mer produktiva än de väldiga kolchoserna. När Sovjet föll var de verkliga hjältarna inte de som blev rika utan alla de lärare som utan lön fortsatte undervisa, och livnärde sig på egenodlade grönsaker.

För att en stor samhällsomvandling ska kunna genomföras krävs tillit, menar Erik Andersson.

- Ökade klasskillnader och minskad tilltro till offentliga institutioner gör att förtroendet minskar i Sverige. Men tillit går att bygga, genom demokratiskt förankrade omställningsprojekt. Hur mycket bensinskatt kan vi exempelvis ta ut? Det beror på vilka konsekvenser det får i vardagen och om människor får något annat istället, som gratis kollektivtrafik till exempel. Man kan se det som ett ekonomiskt spel där det gäller att ge och ta men också som en fråga om ömsesidigt förtroende.

TILLIT OCH TRYGGHET måste gälla alla grupper, även dem som har mest att förlora på en förändring.

- Också överklassen måste tas om hand, inte minst för att de med sina tillgångar har stora möjligheter att sätta sig på tvären. Bourdieu talade om olika fält, där en förändring i det ekonomiska fältet gör det sociala fältet desto viktigare. I en framtida omställning blir de med mest pengar ekonomiska förlorare, men de behöver inte förlora på andra sätt, utan kan ha kvar sådant som är viktigt för deras sociala identitet.

Erik Andersson kallar sin nya bok för en analytisk guide.

- Jag talar inte om för någon vad hen ska tycka eller göra men lägger upp olika möjliga begrepp och erfarenheter på bordet för att en demokratisk diskussion sedan ska kunna ta vid. Någon patentlösning finns inte i boken. Men den som lever enkelt, som exempelvis studenter gör, och engagerar sig i samhället, gör knappast fel.

Fakta

Reconstructing the global political economy – an analytical guide av Erik Andersson, universitetslektor vid institutionen för globala studier, utkommer i maj nästa år.

Boken består av åtta kapitel som bland annat diskuterar vardagslivets ekonomi, den globala ekonomins institutionella struktur, global handel samt hur ekonomisk förändring ofta kommer till stånd först i samband med en kris.

Förlaget är Bristol University Press.

I spåren av Otto Nordenskjöld

Ett svenskt kulturarv i Antarktis?

Ja, på Snow Hillön och på Pauletön finns ett trähus respektive en stenhydda från Otto Nordenskjölds Sydpolarexpedition 1901–1903. Nu ska en svensk-argentinsk delegation bege sig dit för att undersöka hur det står till med lämningarna.

DEN SVENSKA DELEN av projektet, CHAQ 2020, leds av KTH men två forskare från GU är också med: Gunnar Almevik, professor i kulturvård, och Jonathan Westin, docent och forskningskoordinator på Centrum för digital humaniora. De arbetar på uppdrag av Riksantikvarieämbetet, som fått en förfrågan från Argentina om ett samarbete kring dokumentation och bevarande av lämningarna som, enligt Antarktisdördraget, är båda ländernas ansvar.

Till Antarktis reser man dock inte hur som helst, för svenska besökare gäller exempelvis tillstånd från Polarforskningssekreteriatet i Abisko. Gunnar Almevik och Jonathan

Westin har också genomgått en tredagars polarcertifiering. Den handlade om miljöskydd, uppförandekod och om säkerhet under extrema förhållanden.

– VI HAR FAKTISKT en svensk lag om Antarktis, berättar Gunnar Almevik.

Även resan ner är omständlig. Den börjar den 26 december med flyg till Buenos Aires. Därifrån reser gruppen med argentinskt militärplan till Camp Marambio i Antarktis.

– Sista biten till Snow Hillön åker vi antingen med båt eller med helikopter, förklarar Jonathan Westin. Det är där den forskningsstation i trä finns som Otto Nordenskjölds

expedition lät bygga. Det var ett prefabricerat hus i stolpverk som de hade med sig från Göteborg. Byggnaden har lappats och lagats men nu är tillståndet ganska allvarligt. Huset står nämligen på en plåt som delvis rasat på grund av jorderosionen när glaciärerna smälter.

– VI SKA GÖRA EN byggnadsundersökning och riskanalys, berättar Gunnar Almevik, men också en grundlig digital dokumentation av

Gunnar Almevik

Jonathan Westin

Fakta

Expeditionen i Otto Nordenskjölds fotspår är ett samarbete mellan Argentina och Sverige. Den svenska delen leds av KTH och är finansierad av Vetenskapsrådet. Deltagare från Göteborgs universitet är Gunnar Almevik, professor i kulturvård, och Jonathan Westin, docent och forskningskoordinator på Centrum för digital humaniora. Deras del av projektet finansieras av Riksantikvarieämbetet.

platsen och byggnaden. För vår dokumentation har vi med oss en mängd teknik, exempelvis drönare, laserskanner, föremålsskanner, filmkamera och mikrofon.

- **OTTO NORDENSKJÖLDS** expedition var otroligt noggrann rent vetenskapligt, berättar Gunnar Almevik. Vi har väldigt fina foton, kartor och beskrivningar bevarade och kan jämföra platsen med vår dokumentation för att se vilka förändringar som skett på dessa dryga 100 år.

- Genom att lägga samman deras dokumentation med den vi ska göra nu, hoppas vi återskapa digitalt hur här såg ut i början av 1900-talet, säger Jonathan Westin. För det speciella med detta kulturarv är ju att det inte går att besöka utan måste visas upp på andra sätt. Målet är att skapa en sinnlig bild av vardagen för polarforskarna; vad de åt och drack, vad de såg och hörde.

Nordenskjöldsexpeditionen

Forskarna kommer att undersöka den trästuga som Otto Nordenskjöld lät bygga på Snow Hillön samt jämföra dåtida bilder med hur det ser ut idag. Övre bilden föreställer expeditionsmedlemmarna Grunden, Andersson och Duse, undre bilden är på Otto Nordenskjöld. Foto: Gösta Bodman

utforskade också andra områden, som Pauletön, där det ska finnas en stenhydda kvar. Även den kommer att besökas.

- Vi kommer att åka dit med isbrytare och landstiga med en DUKW, ett landstigningsfordon som användes Dagen D i Normandie 1944, berättar Jonathan Westin.

ATT ARGENTINA ÄR intresserat av Otto Nordenskjölds expedition beror bland annat på att en argentinare, José Sobral, var med på resan. Men det var också en argentinsk korvett som så småningom räddade expeditionsdeltagarna, som splittrades i olika grupper var nära ett helt år på Snow Hillön, Pauletön och vid Hoppets Bukt efter att deras fartyg gått under.

Otto Nordenskjölds expedition var otroligt noggrann.

GUNNAR ALMEVIK

Även om moderna resor inte är i närheten av att vara så strapatsrika som de som gjordes för hundra år sedan kan ordentliga oväder fortfarande ställa till det.

- Vår resa är beräknad att ta en till två månader, förklarar Gunnar Almevik. Osäkerheten beror på väderförhållanden och transportmöjligheter, när det stormar går det inte att göra mycket mer än sitta inne och ta det lugnt, på en forskningsstation eller i ett tält. Därför är vi rekommenderade att ta med oss en riktigt bra bok, som är intressant även om man måste läsa om den flera gånger.

SOMMAR PÅ ANTARKTIS innebär sol dygnet runt. Det är också kallt men inte så illa som man kanske tror.

- Det uppmätta köldrekordet på Antarktis är visserligen ofattbara -98,6 grader, men på sommaren ligger temperaturen vanligen strax under nollan i de norra delarna av Antarktishalvön, berättar Jonathan Westin. Så när det gäller kylan kommer vi väl att ha det ungefär som våra kollegor hemma i Göteborg ...

EVA LUNDGREN

Vår älskade

BÄRKASSE

Hör du till dem som stressar fram i julhandeln med några plastkassar i händerna? I så fall bär du på en tradition som etablerades i mitten av förra seklet.

– Det var då bärkassens historia började ta fart, först med papperspåsar som alternativ till inslagning i strutar eller tidningspapper, berättar Johan Hagberg, professor i företagsekonomi.

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

LIKSOM SÅ MYCKET annat som har med handel att göra kommer inspirationen från USA.

– Bärkassen hänger samman med införandet av självbetjäning i handeln, förklarar Johan Hagberg. Tidigare kom man med sin korg till butiken och handlade det man behövde. Större köp hemleverades. Men när butiker började sälja färdigförpackade varor kunde kunderna själva botanisera i butiken och lockas köpa kanske också sådant de inte tänkt från början. För att hjälpa kunden började butiken tillhandahålla gratis kassar. Eftersom amerikanerna i hög utsträckning körde bil var det ofta handtagslösa papperspåsar man använde. I Sverige, där människor promenerade till butiken, blev det istället vanligare med kassar med handtag. Efterhand blev plastkassar ett alternativ till papperskassar i handeln. Systembolaget var tidigt ute med plastkassar, som kom redan på 1960-talet.

HÅLLBARHET VAR ETT problem, inte minst i takt med att påsarna blev större. Kvaliteten på påsarna förbättrades och ett tag användes plasthanthandtag på papperspåsen.

1966 slog julkassen igenom, som var större, lyxigare, och med julmotiv; den kassen tog dock butiken betalt för.

– Handlarna förstod tidigt att bärkassen inte bara var praktisk för kunderna utan också bra för butiken, berättar Johan Hagberg. Kassarna trycktes med butikens logotyp, vilket innebar att kunderna förvandlades till levande reklampelare.

Huruvida bärkassarna skulle vara gratis eller inte blev

en viktig fråga på 1970-talet, då kassarna uppfattades skräpa ner i naturen.

– Men kassen sågs också som en lösning på problem med nedskräpning, eftersom man ju kunde bära hem sitt skräp i påsen. En särskild bilistpåse delades ut med stöd av Naturvårdsverket och Naturskyddsförbundet med uppmaningen ”Håll Sverige rent”.

BÄRKASSEN INFÖRDES alltså för att underlätta för kunderna att själva bära hem sina varor, betonar Johan Hagberg.

– Idag har dock bärkassen, paradoxalt nog, med koncept som Matkassen istället blivit en symbol för motsatsen, att få sina varor hemkörda.

Numera är bärkassen en självklar del av vår vardag samtidigt som den också ses som problematisk ur miljösynpunkt. Många väljer därför att istället ta med en typpåse när de handlar. I maj nästa år införs dessutom en skatt på tre kronor per plastbärkasse.

– Men för att tygkassen verkligen ska bli ett bra alternativ krävs att den tillverkas på ett hållbart sätt samt används väldigt många gånger. Och för att färre plastkassar i handeln ska gynna miljön får ju konsekvensen inte bli att kunderna istället väljer att storhandla med bilen i ännu högre utsträckning än nu. Miljöfrågor är oerhört viktiga, men svåra. Det går sällan att förutse vilka följderna faktiskt blir av exempelvis en ny lag.

Bärkassen är inte bara en påse man bär med sig. Den är också en del av handels utveckling, från manuell betjäning till varuhus där kunderna plockar varor själva. Det berättar Johan Hagberg.

Inrapporterade plastbärkassar per person och år i Sverige

Lågt intresse för EU

Text: KARIN FREJRUD Foto: JOHAN WINGBORG

Att kämpa mot orättvisor och göra samhällsnytta. Det driver juristen Ester Herlin-Karnell i hennes forskning.

– Och förstås den akademiska nyfikenheten, att vara med och upptäcka någonting, säger den nye universitetslektorn i offentlig rätt.

KARRIÄREN BÖRjade på hästryggen. Efter gymnasiet hemma på Gotland åkte Ester Herlin-Karnell till England för att jobba för den olympiske ryttaren William Fox-Pitt under ett år. Arbetet i hans stall innebar att mocka runt 15 boxar och rida ett tiotal hästar varje dag, samt att åka med vid tävlingar för att ta hand om hästarna. Arbetstid från klockan fem på morgonen till sen kväll.

– Det var lite som att göra lumpen, säger hon och skrattar. Men det var jättekul och jag lärde mig väldigt mycket.

Hårt arbete har aldrig skrämt Ester Herlin-Karnell. Det må vara många år sedan tiden i Fox-Pitts stall men disciplinen hon lärde sig där har hon haft nytta av under såväl studietiden som under sin forskningskarriär.

EU-rätt har blivit Ester Herlin-Karnell specialitet. Ett forskningsområde som tagit henne via en master i London, doktorsutbildning i Oxford till en professur vid Vrije Universiteit i Amsterdam. Under sina tio år i Amsterdam har hon också drivit ett eget center, Amsterdam Center for European Legal Studies, där hon arrangerat olika konferenser och seminarier kring EU-rätt.

FÖRST NU, efter 16 år utomlands, har hon landat hemma i Sverige igen. Det blev en avstickare som gästforskare i Uppsala under våren innan hon installerade sig som ny universitetslektor i offentlig rätt vid juridiska institutionen i Göteborg i oktober.

Vilka är de största utmaningarna inom EU-konstitutionell rätt framöver?

- Oj, de är många. Brexit, dataskyddsfrågor, migrationskris och terrorism. Och inte minst krisen kring rättsstatsprincipen, det här att inte alla medlemsstater vill driva igenom EU-rätten. Om staterna inte följer EU:s direktiv och domar då blir ju allt EU-domstolen bestämmer ganska tandlöst, konstaterar hon.

Ester Herlin-Karnell forskar främst inom ämnena konstitutionell rätt och teori, EU-rätt, straffrätt och EU-säkerhetsfrågor. Hon har nyligen kommit ut med boken *The Constitutional Structure of Europe's Area of Freedom, Security and Justice and the Right to Justification*. Hennes nuvarande projekt handlar om sambandet mellan "just war theory", EU-säkerhetsfrågor och internationell rätt.

Efter att ha tillbringat hela sitt yrkesliv utomlands känner sig Ester Herlin-Karnell, trots sin svenska uppväxt, en aning främmande i Sverige ännu. Den svenska universitetsvärlden ter sig nästan exotisk i jämförelse med den internationella forskningsvärld hon hittills rört sig i.

- **JAG TROR DET** är större konkurrens bland forskare utomlands och mer grupperingar. Här märker jag en större öppenhet. Svenska universitet verkar också fortfarande ha ett ganska nationellt perspektiv, jag tror vi behöver bli mer internationella och bli bättre på att visa upp vår forskning utomlands.

- Sedan är jag väldigt förvånad över hur lite EU diskuteras i det svenska samhället generellt, EU-lagarna påverkar oss ju trots allt väldigt mycket.

Just hur EU:s lagar påverkar nationerna och deras invånare är vad Ester Herlin-Karnell främst intresserar sig för i sin egen forskning. Hon har bland annat tittat på hur de lagar som EU-domstolen beslutar om påverkar de nationella staterna och deras invånare, och hur exempelvis Sverige följer påbud från EU.

- Jag har bland annat reagerat på att Sverige inte följer EU:s rättighetsstadga om rätt till dataskydd, säger hon. Att lägga ut information på nätet om när människor är födda, var de bor, deras civilstånd skulle uppfattas direkt integritetskränkande i länder som Holland eller Tyskland, och strider också mot EU:s regler om dataskydd. I Sverige är det mer regel än undantag att detta händer.

ATT FÖRETAG KAN lägga ut dessa privata uppgifter på nätet inkräktar inte bara på privatlivet och individens integritet utan kan i värsta fall också underlätta brottslig verksamhet, menar hon. Till exempel kan ensamma åldringar bli utsatta för försök till bedräger-

ier eller inbrott och rån eftersom information om ålder och boende ligger så lättåtkomlig. Ester Herlin-Karnell tycker att hon har ett ansvar som forskare att verka folkbildande och att uppmärksamma orättvisor. I maj publicerade Svenska Dagbladet hennes debattartikel om just missbruket av personuppgifter.

- Jag fick jättemycket respons. Många människor mejlade och tackade för att jag vågade ta upp detta, berättar hon.

SAMHÄLLENGAGEMANGET har hon med sig hemifrån. I släkten finns många journalister, både pappa, farfar och kusiner har valt att arbeta i mediebranschen. Själv var hon också inne på journalistyrket innan valet föll på juristlinjen.

- Juridik är så spännande. Det är ju det viktigaste verktyget för att påverka samhället genom hur lagar utformas. Och det handlar mycket om kritiskt tänkande, att tolka lagtexter och förstå händelser ur olika perspektiv, säger hon.

Arbetet som forskare är något av en livsstil för Ester Herlin-Karnell. Det innebär långa arbetsdagar och att hon jobbar mycket intensivt i perioder. Samtidigt innebär jobbet också en frihet där hon ofta kan styra både var och när hon jobbar.

Hur tankar du energi?

- I stallet. Att vara med hästar, att höra hästar, att rida - det är som terapi. Det går inte att sitta i sadeln och älta saker som hänt under dagen för då känner hästen av det och du kan hamna i backen direkt, om du har en ung och pigg häst vill säga. Mina hästar hjälper mig att vara medvetet närvarande, med dem tar jag verkligen vara på nuet och släpper allt annat.

Ester Herlin-Karnell

Ålder: 42.

Yrke: Universitetslektor i offentlig rätt sedan 14 oktober.

Forskningsområde: EU-konstitutionell rätt och straffrätt samt säkerhetsfrågor.

Bor: I Stockholm, letar boende i Göteborg.

Familj: Särbo.

Fritid: Hästar och att vara i naturen på Gotland. Utövar hästhoppning och dressyr, har två egna hästar.

Sedan är jag väldigt förvånad över hur lite EU diskuteras i det svenska samhället generellt.

ESTER HERLIN KARNELL

Homoerotisk poesi I TIDIG ISLAM

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

Homoerotisk poesi och tips på hur man får fart på kärlekslivet är kanske inget man förknippar med islam. Men under tidig medeltid, då den arabiska kulturen blomstrade, översattes och författades en mängd skrifter inom både litteratur och vetenskap som handlade om just lust, njutning och sexualmedicin.

Förutom kapitel om äktenskaplig samvaro mellan makar finns här även texter om samkönade relationer.

PERNILLA MYRNE

UNDER DE 1 400 år som islam har funnits har religionen uttryckts och utövats på en mängd olika sätt. Inte minst synen på sexualitet har varierat, berättar Pernilla Myrne, lektor i arabiska. Hon har precis kommit ut med boken *Female Sexuality in the Early Medieval Islamic World: Gender and Sex in Arabic Literature*.

- Det finns väldigt få studier om synen på sexualitet i islamsk historia, istället är det juridiska texter med en restriktiv syn på kvinnors sexualitet som intresserat forskarna. På så sätt har vi fått en skev bild av den mångfald av tankar och uppfattningar som fanns i den äldsta islamiska litteraturen, alltså slutet av 700-talet till slutet av 900-talet. För att få veta mer om framför allt kvinnornas liv har jag därför gått igenom en mängd andra sorters handskrifter från den tiden.

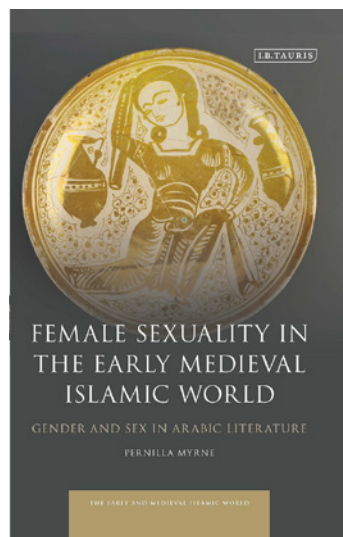
TIDIG MEDELTID var en blomstringsperiod för den islamiska kulturen, som bland annat inspirerades av den väldiga mängd texter som då översattes till arabiska från andra språk, som grekiska, persiska och kanske sanskrit. När européerna långt senare återupptäckte det grekiska arvet var det först via just dessa översättningar av filosofi, medicin, matematik och astronomi. Det är därför många vetenskapliga ord, inte minst inom matematik, har ett arabiskt ursprung, som siffror, aritmetik och algebra.

Den grekiska vetenskapliga litteraturen var androcentrisk, vilket påverkade arabernas syn på män som överlägsna kvinnor, förklarar Pernilla Myrne.

- Samtidigt cirkulerade också andra föreställningar, som betydelsen av harmoni i äktenskapet. Kvinnors hälsa var viktig, dels för reproduktionen, men också för sin egen skull. Det framgår bland annat av *Njutningens encyklopedi* från slutet av 900-talet, som är den äldsta arabisk-islamiska handboken i erotik. Den är påverkad av översättningar av persiska och indiska texter, som Kamasutra, och var populär så sent som på 1700-talet.

NJUTNINGENS ENCYKLOPEDI är förvånansvärt fördomsfri. Förutom kapitel om äktenskaplig samvaro mellan makar finns här även texter om samkönade relationer, både bland kvinnor och bland män. Författaren presenterar det som ett naturligt val, där somliga föredrar det ena, andra det andra, berättar Pernilla Myrne.

- Denna bok skrevs alltså samtidigt som principerna för den islamiska lagen författades, som starkt fördömer särskilt manlig homosexualitet. Så den som tror att

Kvinnlig sexualitet i tidig islam är temat för Pernilla Myrnes senaste bok.

Pernilla Myrnes bok ger nya insikter om synen på sexualitet inom islam.

islamska källor bara säger en enda sak har fel, tvärtom fanns för tusen år sedan en mångfald av uppfattningar och tankar.

Från den grekiska filosofin hämtade araberna också föreställningen om att kroppens olika vätskor måste vara i balans för att undvika sjukdom. Allt som går in eller ut ur kroppen, som mat och dryck, påverkar hur man mår, enligt detta synsätt.

- Man antog också att både kvinnor och män har sädesvätska, som också måste ut för att förhindra förstockning i organen. Att sädesvätskan blandas var viktigt, inte bara för att alstra barn, utan också för den äktenskapliga lyckan. Därför skapades särskild litteratur, riktad till män, som gav sexualråd när det gällde kvinnors njutning.

FÖRUTOM VETENSKAPLIG litteratur skrevs också historiska verk, poesi och anekdoter. Även om författarna var män spelade kvinnor en stor roll i litteraturen och värtaliga kvinnor var ett populärt tema.

- Bland annat skildras verbala dueller från 600-700 talen där kvinnor ofta är så frispråkiga att en modern läsare kan rodna. Kvinnorna kunde exempelvis diskutera vad som var bäst, en kärleksrelation med en annan kvinna eller med en man.

Européer som rörde sig i arabvärlden före kolonialtiden kunde bli ganska förvånade över den öppnhet

som fanns när det gällde sex. Också senare har västvärlden odlat föreställningen om orienten som översexualiserad, som en sagovärld från *Tusen och en natt*.

- **IDAG FÖRKNIPPAS ISLAM** av många istället med kvinnoförtryck och en extremt sträng sexualmoral. Det finns flera skäl till att det blivit så; ett kan vara att det europeiska inflytandet och kolonialismen som började på 1800-talet förde med sig en mer strikt sexualmoral. Europeiska resenärer kunde till exempel förfasas över hur öppet man talade om manlig homosexualitet. Som motstånd mot kolonialismen uppstod en islamisk reformrörelse som ville gå tillbaka till islams ursprung. Men i själva verket var det en tolkning av ursprunget som bortsåg från mångfalden och öppenheten som rådde under islams tidiga period.

Den globaliserade världen har dessutom, paradoxalt nog, lett till större likriktning, förklarar Pernilla Myrnes.

- De dominerande idéerna tar över tankar och uppfattningar som finns hos mindre grupperingar, och skapar en känsla av att saker och ting bör vara på ett visst sätt. Men det har aldrig funnits en enda tolkning av islam, tvärtom visar källorna på en rikedom av tankar, idéer, uppfattningar och praktiker som alla existerat samtidigt.

Fakta

Pernilla Myrnes, lektor i arabiska, har skrivit boken *Female Sexuality in the Early Medieval Islamic World: Gender and Sex in Arabic Literature*. Boken handlar om synen på sexualitet under den tid då islam etablerades, det vill säga slutet av 700-talet till slutet av 900-talet.

När människan blir en del av maskinen

Vad händer med folkrätten när krig förs av maskiner? Den frågan diskuteras i *War and algorithm*, en ovanlig bok både var gäller innehåll och tillkomst.

En av författarna är Gregor Noll, professor i internationell rätt vid GU.

DIGITALISERAD KRIGFÖRING var ämnet för ett seminarium i Lund 2014 som ledde till gränsöverskridande diskussioner. Förutom Gregor Noll medverkade filosofen Daniel Steuer och konsthistorikern Max Liljefors.

- Daniel kände jag sedan mina studier i Frankfurt och Max hade jag träffat i ett teatersammanhang, berättar Gregor Noll. Just för att vi kommer från så olika discipliner fick vi idén att skriva en bok tillsammans. För att kunna diskutera var vi tvungna att hitta ett gemensamt språk, vilket lett till en bok även för andra än experter. Modern krigsföring, där mänskliga förmågor kombineras med datorers extrema snabbhet, är helt enkelt ett för stort område för att enbart diskuteras inom en disciplin, som juridik.

BOKEN ÄR SPECIELL på flera sätt, bland annat för att den är skriven helt utan extern finansiering.

- Det kanske låter underligt men fördelen är att vi kunnat jobba i egen takt och efter egna intressen. Nu är den färdig, efter cirka fem år.

Också bokens utförande är ovanligt. Den består av tre kapitel skrivna av var och en av huvudförfattarna. Till varje kapitel finns också en kommentar från en forskare inom fältet, vilket skapar en sorts dialog mellan skribenterna. Slutkapitlet är ett slags manifest som huvudförfattarna

knådat tillsammans.

Modern krigsföring bygger på föreställningen att allt som rör sig, vare sig det är människor, djur eller maskiner, kan styras på samma sätt. Människan är en del av maskinen.

- Det västerländska rättssystemet bygger dock på kristen etik, enligt vilken människan är speciell, just genom att ha ett uppsåt och därmed ett ansvar för sina handlingar, förklarar Gregor Noll. Den moderna tekniken ställer det synsättet på ända, vem har ansvar när man inte vet var människan slutar och maskinen tar vid? Och hur ska man kunna döma en soldat som agerat reflexmässigt på information från en maskin, som inte gett utrymme för eftertanke?

Budskapet i boken är att vara skeptisk mot de strukturer som följer på tekniska framsteg.

- Simone Weil påpekade att ny

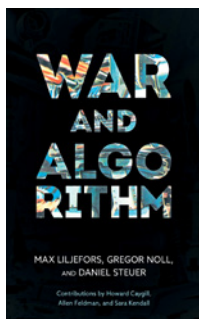
Gregor Noll diskuterar i boken *War and algorithm* vad som händer med folkrätten.

teknik påverkar de sociala relationerna. Vad är det för sociala relationer som följer om vi låter maskinerna ta ansvar för våra handlingar? Den typen av frågor behöver diskuteras av hela samhället; tiden är förbi när vi humanister och samhällsvetare kunde gömma oss bakom att vi inte förstår tekniken.

EVA LUNDGREN

Fakta

War and algorithm är skriven av Gregor Noll, GU, Daniel Steuer, University of Sussex, samt Max Liljefors, Lunds universitet. Kommentarer är skrivna av Howard Caygill, Kingston University, Sara Kendall, University of Kent samt Allen Feldman, New York University. Rowman & Littlefield har gett ut boken, både som inbunden bok, pocket och e-bok.

Universitetet måste ta sitt ansvar

DET FINNS TVÅ SÄTT att inte respektera forskarvärldens bild av den pågående klimatförändringen. Det ena sättet innebär att man förnekar att forskarna har rätt, och därför anser man sig inte behöva göra något för att påverka klimatet. Så resonerar inte särskilt många längre. Det andra sättet är att säga sig acceptera forskarnas bild, men att sedan bara vidta begränsade och klart otillräckliga åtgärder. Så ser det ut i de flesta länder, inklusive Sverige.

Det händer att även universitet i sin praktiska gärning bortser från klimatforskningens resultat, till exempel genom överanvändning av flygresor. Det är för tilltron till forskningen viktigt att även universitet respekterar klimatforskningens resultat och rekommendationer.

MÅNGA FRÅGOR som behandlas i våra politiska system är av det slag som låter sig diskuteras över lång tid, och där olika lösningar med olika ideologiska förtecken kan prövas. Så kan ofta ske utan att någon katastrof inträffar, och utan att man så småningom får samsyn om vilken handlingsväg som skulle vara den bästa. Det är inte sällan fallet vad gäller frågor om samhällsorganisation och ekonomi.

I diskussionen kring sådana frågor kan forskningen då och då tillföra ny kunskap, men genom att frågorna och kunskapen kring dem inte har samma absoluta prägel som de tekniska och naturvetenskapliga frågorna kan politikerna och medborgarna ofta välja att bortse från vad forskarna säger utan att framstå som kunskapsförnekare. Det är definitivt inte bra, men det kan vara psykologiskt förståeligt att så sker

om man annars skulle tvingas överge ideologiska käpphästar.

Denna relativistiska hållning gentemot vetenskapen tycks nu ha spridit sig även till naturvetenskap och teknik. Det är uppenbart när man ser hur klimatforskningens resultat beaktas. Politiker har blivit vana att inte behöva beakta forskarnas resultat och rekommendationer utan att det får tydliga konsekvenser som man behöver ta ansvar för i relation till forskningsresultaten. Så kommer det emellertid inte att bli vad gäller klimatet. Vi har länge vetat vad som gäller, och den nya kunskap som tillförs ger oss anledning att se alltmer allvarligt på situationen – inte tvärtom.

Generellt bör forskarvärlden

Om inte klimatforskningen beaktas, vilken relevans har då universitetet som kunskapsinstitutioner?

BENGT-OVE BOSTRÖM

inom olika kunskapsområden lägga större möda på att sammanställa befintlig kunskap och rekommendationer i paket som är lämpliga för praktiker att använda sig av i sin gärning. Det ska synas tydligt när politiker, företag och medborgare går emot forskarnas samlade bedömning av forskningsläget. Så gör FN:s klimatpanel, och därför kan vi nu jämföra praktisk politik med nödvändig politik. Men den konkreta situationen har gått så långt på klimatområdet så att de åtgärder som nu behöver vidtas är svåra för medborgare, företag och politiker att ta till sig – trots att samstämmigheten är stor och läget allvarligt.

MEN SÅ MÅSTE ändå ske. Därför bör en uppmaning riktas till alla forskare, oavsett vetenskapsområde. Såväl för klimatets skull som för forskningens skull bör alla forskare stå upp för att klimatforskarnas kunskaper och rekommendationer inte nonchaleras. Deras kamp för att forskningens bild av verkligheten ska ligga till grund för handling bör vara alla forskares kamp. Om inte en så samstämmig forskarkår, på ett så viktigt område, på ett adekvat sätt kan påverka politik och samhälle, vilken forskare kan då räkna med att få genomslag för sina forskningsresultat? Om inte klimatforskningen beaktas, vilken relevans har då universitetet som kunskapsinstitutioner?

BENGT-OVE BOSTRÖM

STATSVETARE OCH TIDIGARE VICERKTOR
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Från EU till GU

– Kunskap finns det redan gott om på GU, det jag hoppas bidra med är erfarenhet, förklarar Cecilia Malmström som nästa år blir gästprofessor vid Handelshögskolan.

Hon har ägnat tjugo år av sitt liv åt EU, de tio senaste som kommissionär i Bryssel.

Nu har hon flyttat tillbaka till Göteborg och till sitt gamla lärosäte där hon en gång disputerade och också har varit lärare.

SOM EU-KOMMISSIONÄR har Cecilia Malmström de senaste fem åren haft ansvar för handel.

Hon har bland annat förhandlat fram hela femton frihandelsavtal, bland annat med Japan, Kanada och det sydamerikanska handelsblocket Mercosur.

– EU är faktiskt den aktör i världen som sluter flest internationella handelsavtal. Numera är hela avtals-hanteringen också offentlig, vilket ökar trovärdigheten och är något jag arbetat hårt för.

Avtalen har också alltmer kommit att handla om politiska värderingar, som arbetsrätt, mänskliga rättigheter och miljö.

– Vi förhandlar exempelvis inte med länder som inte följer sitt åtagande i Parisavtalet. Hållbarhet är överhuvudtaget prioriterat, vilket också EU-kommissionens nya ordförande, Ursula von der Leyen, påpekar. Bland annat är ett avtal på gång med Japan om grön sjöfart. Handelsavtal är viktiga för sin egen skull, men också för att de skapar samarbeten även inom andra områden, inte minst inom forskning.

De fem år Cecilia Malmström haft ansvar för handel har dock inte enbart inneburit framsteg. Det avtal med USA, TTIP, som diskuterats

sedan 2014 har inte blivit verklighet. Tvärtom har USA infört tull på stål- och aluminiumvaror från EU och Donald Trump har till och med påstått att EU utgör ett hot mot USA:s inre säkerhet.

– Vi svenskar kanske inte reagerar så starkt men på kontinenten, där jag har kollegor som stridigt tillsammans med USA, är detta en förolämpning så stor att den inte går att ta till sig. Lyckligtvis är USA mycket mer än den nuvarande administrationen och ett samarbete är förstås fortfarande viktigt. Kanske kan vi skapa avtal inom vissa sektioner, så att exempelvis kläindustrin inte behöver certifiera en produkt både här och i USA, det skulle spara miljarder.

USA HAR OCKSÅ vägrat utse nya domare till WTO:s appellationsdomstol vilket gör att handelsorganisationen inte längre har några sanktionsmöjligheter mot länder som bryter mot avtalade regler.

Ändå samarbetar EU och Japan med USA när det gäller nya stadgar för WTO. Att det finns regler inom världshandeln är nämligen viktigt, även för länder som bryter mot dem, påpekar Cecilia Malmström.

– Kina har varit med i WTO sedan december 2001. Men man uppfyller

inte sina åtaganden utan subventionerar massivt sin egen industri, dumpar priser och tvångsöverför teknik från de parter man samverkar med. Samtidigt vore det illa även för Kina om WTO skulle kollapsa eftersom landet tjänar så enormt mycket på att vara med. Istället för handelskrig, som ju utgör ett hot mot hela den globala världsordningen, gäller det att bjuda in till förhandlingsbordet, det är så den civiliserade världen gör.

Istället visar Europa-barometern att EU har rekordstöd bland medborgarna, inte minst bland svenskar.

CECILIA MALMSTRÖM

EU STÅR NU INFÖR en helt ny situation när Storbritannien i början av nästa år väntas lämna unionen.

– När det stod klart att Storbritannien röstat för utträde hamnade hela EU först i chock, många trodde att hela unionen skulle kollapsa. Men så har inte skett, istället visar Europabarometern att EU har rekordstöd bland medborgarna, inte minst bland svenskar. Vi kommer förstås att fortsätta samarbeta med Storbritannien som är en granne och en nära vän, men alla jag känner, tycker att EU kommer att bli tråkigare utan dem.

Samtidigt bankar nya länder på EU:s port, exempelvis på Balkan.

– För Nordmakedonien har landets själva namn varit en svår fråga men när man nu verkligen ansträngt sig för att lösa det, borde landet tillåtas inleda förhandlingar. Att Frankrikes president Macron sätter sig emot är oförläpligt.

EFTER 20 ÅRS EU-engagemang finns det knappast någon person i Sverige som kan mer om EU än Cecilia Malmström. Men kunskap är en färskvara, påpekar hon.

- Som gästprofessor kommer jag att föreläsa, ge seminarier och kanske leda rundabordssamtal. Tjänsten är på 20 procent och övrig tid kommer jag att ägna åt att ta tillbaka mitt liv. I 20 år har jag haft en oavbrutet fullbokad kalender och en ständigt packad väska. Jag älskar att simma, är väldigt litteraturintresserad och har också en familj att ägna mig åt, så det finns mycket jag hoppas få mer tid för.

Text: **EVA LUNDGREN**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

Fakta

Under 2020 är Cecilia Malmström innehavare av Assar Gabriëlssons gästprofessur i tillämpad företagsledning vid Handelshögskolan.

Tillsammans med statsvetaren Urban Strandberg har hon också startat the International Youth Think Tank för att samla politiskt engagerade ungdomar.

Cecilia Malmström disputerade 1998 vid statsvetenskapliga institutionen där hon också var universitetslektor 1998–1999. Hon var 1999–2006 ledamot av Europaparlamentet, 2006–2010 EU-minister och 2010–2019 Sveriges EU-kommissionär.

Hon är hedersdoktor vid Samhällsvetenskapliga fakulteten och utsågs 2019 till Årets svensk i världen. Cecilia Malmström är gift, har två barn och är bosatt i Göteborg.

Tobias Granmo och Daniel Berg medverkade med akustiska experiment på årets AHA-festival.

Foto: JOHAN WINGBORG

AHA-festival om akustiska val

**Hur hänger akustik samman med musik?
Det var ämnet för seminariet *The Acoustics of Musical Performance*, ett av flera musikinspirerade inslag under AHA-festivalen.**

STADENS KONSERTHUS brukar engagera medborgarna, även dem som sällan bevistar musikevenemang. Det påpekade Jens Ahrens, docent i ljudteknik vid Chalmers.

- Konserthus är ju ofta påkostade och ganska mäktiga byggnader som medborgarna är stolta över. Ett berömt exempel är Wiener Musikverein, invigt 1870. Den största konsertsalen, "den gyllene", är inte bara vacker att se på utan också en av världens bästa rent akustiskt. Salen är byggd som en skokartong med orkestern längst fram. Visuellt är det förstås lite trist att sitta långt bak i salen där man knappast ser musikerna.

Ett sätt att göra orkestern mer synlig är att placera den i mitten av salen, med publiken runtomkring, en så kallad vingårdsform.

- Det är så den stora salen i konserthuset Elbphilharmonie i Hamburg är konstruerad. Byggnaden stod klar för två år sedan och kostnaden blev ofattbara 9 miljarder kronor.

Det som fungerar på ritbordet blir dock inte alltid som tänkt när verkligheten ställer till det. Den stora konsertsalen har dålig akustik, menar många, bland andra den världsberömda dirigenten Riccardo Muti som vägrar spela i den, berättade Jens Ahrens.

- **SJÄLVA TANKEN**, att bygga så att hela publiken kan se orkestern, är dock inte fel, eftersom syn och hörsel hänger samman. Det finns flera exempel på detta, bland annat en video på Youtube där en person klart och tydligt säger bababa, men eftersom munnen formar ljuden fafafa, är det detta man tycker att man hör.

Diskussionen illustrerades musikaliskt av två universitetslektorer från Högskolan för scen och musik: Daniel Berg på marimba och Tobias Granmo på violin. De spelade stycken av Béla Bartók, Bengt Lundin, Carl-Axel Hall, Ann-Sofi Söderqvist och Lasse Färnlöf.

EVA LUNDGREN

SE HÄR
[youtube.com/
watch?v=G-IN-
8vWm3m0](https://www.youtube.com/watch?v=G-IN-8vWm3m0)

Welcome services arrangerar en internationell kväll varje termin.

Good to see you i Göteborg!

Ett åttiotal gäster var på plats när Welcome services för 21 gången arrangerade en internationell kväll på Ågrenska villan.

– Jag är här i första hand för att ha trevligt, berättade Ali Yildirim, professor i pedagogiskt arbete. Men kanske träffar jag också någon att inleda ett samarbete med.

ALI YILDIRIM BLEV professor vid GU för två år sedan. Tidigare var han verksam vid Middle East Technical University i Ankara där han varit professor sedan 2003.

– Jag försöker gå på den här typen av evenemang så ofta jag kan. Det är förstås trevligt att träffa folk från andra delar av världen, men nätverkande är också viktigt av professionella skäl. Förra året kom jag exempelvis i kontakt med en forskare i sociologi som intresserar sig för utbildning för invandrare. Nu har vi inlett ett samarbete när det gäller utveckling

av nya verktyg för just den gruppen, som kan ha olika sorters svårigheter. Det samarbetet hade knappast blivit av om vi inte hade träffats på en internationell afton.

Sedan ett år tillbaka är Ali Yildirims fru också här på ett utbyte.

– Hon är gästprofessor vid institutionen för tillämpad informationsteknologi. Men det är betydligt svårare för akademiker att få jobb i Sverige än i Turkiet, där i princip alla som disputerat får en anställning. Samtidigt är villkoren väldigt förmånliga här, och det är lätt att få anslag till forskning.

I Sverige umgås, nätverkar och samarbetar man mycket mer på jobbet än i Turkiet, förklarade Ali Yildirim.

– I ANKARA FORSKADE jag nästan alltid ensam. Istället är man mycket mer socialt aktiv på fritiden, till skillnad från här. Att det är svårare med sociala kontakter i Sverige kan förstås också bero på språket.

Ali Yildirim

Därför går jag kurser för att lära mig svenska.

Nils Pasi Nävert från Welcome services höll välkomsttalet. Han inledde med *Good to see you here*, med betoning på *good*, *see* och *here*.

– Vi är ju ett cityuniversitet, utspridda i staden, vilket gör att möjligheterna till spontana träffar inte är så goda. Men det är just vid personliga möten som magi kan uppstå.

Julen kommer alltid som en överraskning, men nu är den snart här, fortsatte Nils Pasi Nävert.

– Jag hoppas alltid att det ska finnas snö utanför fönstret men det gör det inte denna gång heller. Många firar jul genom att hänga upp dekorationer, jag föredrar en sång.

Varpå han framförde *Gläns över sjö och strand*.

Därefter satte den verkliga festen igång med stor buffé.

Text: **EVA LUNDGREN**

Foto: **ALLAN ERIKSSON**

Foto: JOHAN WINGSBERG

Klimaträkna semestern!

MILJÖ. Visste du att en svensk invånare flyger sju gånger mer än den genomsnittliga världsborgaren? Sedan 2010 har våra flygresor ökat med över 4 procent varje år. Sedan en tid finns en klimatkalkylator, som har utvecklats av forskare vid GU, där du kan räkna klimatberäkna semestern. Gå in på klimatsmartsemester.se.

Kvinnodominerade arbetsplatser

JÄMSTÄLLDHET. Tidskriften *Publikt* har undersökt jämställdheten på statliga myndigheter sett till könsfördelningen bland anställda. De flesta lärosäten ligger inom 40-60-procentintervallet. Kvinnorna dominerar stort. Så även vid Göteborgs universitet med 59 procent män och 41 procent kvinnor. Högst andel män har Försvarsmakten och flest kvinnor finns på Sameskolstyrelsen.

Ny institution HDK-Valand

SAMMANSLAGNING. Den 1 januari 2020 går HDK och Akademin Valand samman och bildar en ny institution för design och konst. Namnet på den nya institutionen blir HDK-Valand - Högskolan för konst och design.

15 år i miljöarbetets tjänst

Han har bland annat arbetat med källsortering, kemikalier, startat seminarier serien *Planeten* och sett till att det idag finns en cykelverkstad. Efter 15 år som Sahlgrenska akademiens miljösamordnare lämnar nu professor **Mats Sandberg** uppdraget.

Varför?

– Jag går i pension i vår och ser fram emot att få ta mig ut när ljuset kommer tillbaka och följa vilka flyttfåglar som dyker upp. Som fågelskådare finns det en upptäckarglädje som kanske hänger ihop med den nyfikenhet jag känner inför forskningen. Jag är gift, har barn, barnbarn, flera fina cyklar, en odlingslott och är engagerad i Naturskyddsföreningen i min hemkommun Härryda, så det finns massor att göra.

Vad är du mest stolt över att ha uträttat som miljösamordnare?

– Det mesta har vi gjort tillsammans i miljørådet, men det jag är mest nöjd med är att jag hållit interaktiva introduktionsföreläsningar om hållbar utveckling för nya studenter sedan 2008 och seminarier serien *Planeten* som blev väldigt bra. Många GU-forskare har kommit hit och föreläst

om miljö och klimat och vi har erbjudit klimatsmart lunch. Då har vi på ett intressant sätt lyft forskningen och visat på den enorma bredd och mångfald som finns här.

– Som inbiten cyklare är jag förstås väldigt nöjd med att vi idag har en välutrustad cykelverkstad på Medicinareberget. Den måste vi utveckla.

Vad är den stora skillnaden idag jämfört med för 15 år sedan?

– Det har framför allt hänt mycket i omvärlden, men för vår del är hanteringen av kemikalier en riktigt stor förändring. När jag började för 40 år sedan hällde man ut mycket i vasken, men nu är det reglerat på ett säkert sätt. Dessutom har vi andra lagar idag. Generellt har det blivit lättare att driva miljöfrågorna och det är stimulerande att ha ett uppdrag som fokuserar på frågor som de flesta tycker är viktiga.

Vad händer nu med miljöarbetet?

– Vi annonserar efter någon som ska ta över. Som jag ser det är det väldigt viktigt att arbeta vidare med det klimatramverk som GU har skrivit under. Där kan vi som lärosäte göra mer. Jag tycker att vi kan börja diskutera hur mycket vi behöver flyga för att behålla en lika hög standard inom forskningen samtidigt som vi klarar målet om en temperaturökning på max 1,5 grad. Landets rektorer bör vara ett föredöme och exempelvis inte flyga till Stockholm. Trots alla utmaningar känner jag mig optimistisk. Det går att ställa om, det vet vi. Det är bara fråga om prioriteringar och om att skarpa politiska åtgärder, gärna koldioxidskatt!

Text: **ALLAN ERIKSSON**

Foto: **ELIN LINDSTRÖM**

Vinn **bio**biljetter!

Läs tidningen och var med och tävla. Bland alla som svarar rätt drar vi vinnare som får ett presentkort på två biobiljetter vardera. Lycka till!

1. Hur många artiklar har Henrik Zetterberg och Kaj Blennow publicerat 2008–2018?
2. Vad heter den kurs Kajsa G. Eriksson ger vid Arizona State University?
3. Var finns Bohusläns enda levande korallrev?
4. Vad heter den konferens om avfall som arrangeras nästa år?
5. Vilka tre huvudförfattare har skrivit boken *War and algorithm*?

Mejla ditt svar till gu-journalen@gu.se. Ange var du arbetar och din postadress så att vi kan skicka biobiljetterna om du vinner. Vi publicerar vinnarna i nästa nummer.

Förra numrets vinnare av biobiljetter är:

Daniel Carelli, doktorand vid statsvetenskapliga institutionen

Emma Kjellén, samordnare, Utbildningsenheten
Carolin Wretman, antagningshandläggare, sektionen för antagning

GU Journalen gratulerar vinnarna!

Förra numrets rätta svar:

1. Higab har fått i uppdrag att avveckla centralt belägna fastigheter som Pedagogien, HDK, Valand och Idrottshögskolan.
2. Forskningsfartyget Skageraks nye projektledare heter Mats Hjortberg och det skeppstekniska rådet heter Roger Karlsson.
3. Double degree innebär att masterstudenter läser ett år vid GU och ett år vid ett partneruniversitet för att få examen från båda lärosätena.
4. Pals är en kulle som består av torv med en frusen inre kärna.
5. En vanlig cellkärna innehåller drygt 20 000 gener.

Unika smycken i egen design

**SILVER
SMEDJA
ANETTE
& MARIE**

ASCHEBERGSGATAN 28 | TELEFON 18 34 10
www.silversmedjaanetteomarie.se

Vill du nå makthavare
med din forskning?
Stärka centrumbildningens
samverkan? Diskutera
samhällsutvecklingen?

Framtiden finns på
jonseredsherrgard@gu.se

JONSEREDS HERRGÅRD

Ny på jobbet

Mikael Baaz är ny professor i internationell rätt.

Louise Bennet är ny professor i allmänmedicin, förenad med en befattning som specialistläkare vid Regionhälsan.

Micael Björk är ny professor i sociologi.

Magnus Broström är ny ekonom på HSM.

Fredrik Ekström är ny tekniker på HSM.

Even Evensen är ny universitetsadjunkt i tuba på HSM.

Ronny Gunnarsson är ny professor i allmänmedicin, förenad med en befattning som specialistläkare vid Regionhälsan.

Markus Hansson är ny professor i hematologi. Tjänsten är förenad med en befattning som överläkare vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

Annika Lantz-Andersson är ny professor i pedagogik. Hon har nyligen tilldelats 4,5 miljoner kronor från Vetenskapsrådet för projektet *Lärares professionella digitala kompetens*.

Christina Lindqvist är ny professor i franska med inriktning språkvetenskap och lärande.

Mari Lundberg är ny professor i fysioterapi.

Birgitta Mannerström-Molin är ny adjunkt på HSM.

Claes Martinson är ny professor i civilrätt.

Johan Martinsson, föreståndare för SOM-institutet, har utnämnts till ledamot av den europeiska socialundersökningens (European Social Survey) metodrådgivningsgrupp. ESS är den mest välkända komparativa samhällsundersökningen i Europa och mäter vartannat år at-

tityder, uppfattningar och beteendemönster i drygt 30 Europeiska länder. Högkvarteret finns vid City University, London, den svenska delen är i huvudsak förlagd till Umeå universitet.

Tobias Pontara är ny professor i musikvetenskap.

Anders Rosengren är ny professor i molekylär medicin.

Jennie Rydén är ny adjunkt i teaterdidaktik på HSM.

Utmärkelser

Ulla Carlsson, UNESCO-professor i yttrandefrihet, medieutveckling och global politik, tilldelas Monismanienpriset på 150 000 kronor. Bakom priset står Göteborgs nation och Kenne Fants stiftelse för det fria ordet, som grundades 1975 till minne av Torgny Segerstedt.

Ryan Davis, statsvetenskapliga institutionen, och Sandra Sternad Fackel, institutionen för globala studier, är de två studenter som tilldelats GUSTA, Göteborgs universitets nya hållbarhetspris för studentuppsatser. Ryan Davis uppsats handlar om hur ekonomisk ojämlikhet och korruption påverkar det personliga miljöönsvaret. Sandra Sternad Fackels uppsats behandlar arbetet med Agenda 2030 i Värnamo.

Inger Gjørtsson, professor vid institutionen för medicin, tilldelas 2019 års Nanna Svartz-stipendium. Hennes forskning har bland annat lett till utvecklingen av ett nytt diagnostiskt prototypkit för reumatoid artrit. Hon delar priset med Christopher Sjöwall, Linköpings universitet. Priset delas ut av Pfizer i samarbete med Reumatikerförbundet.

Professor **Sören Holmberg**, som

forskat om valprocessen och dess roll i en representativ demokrati sedan 1970-talet, har fått årets MarC Award, undersökningsbranschens hederspris. Det delades ut på undersökningsbranschens årliga gala den 28 november i Stockholm.

Morgan Nilsson, universitetslektor i slaviska språk, tilldelas Humanistiska fakultetens pedagogiska pris för sin synnerligen uppskattade och framgångsrika lärargärning.

Cecilia Scheelin Seidegård, GU:s styrelseordförande, har blivit promoverad till hedersdoktor vid KTH.

Bo Söderpalm, professor vid sektionen för psykiatri och neurokemi, har tilldelats Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysnings årliga forskningspris. Han prisas för en gedigen vetenskaplig produktion och för sitt engagemang för människors med beroende.

Hanna Thomsen, institutionen för kemi och molekylärbioologi, får Naturvetenskapliga fakultetens avhandlingspris 2019. Hennes doktorsavhandling handlar om att använda ljus som verktyg för att studera biologiska mekanismer, från den minsta nivån till vävnader och organismer. Syftet är att utveckla nya läkemedel mot mikrobiella infektioner.

Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse har utsett 29 nya Wallenberg Academy Fellows. Tre av dessa forskare finns vid GU: **Hiroki Shibuya** forskar om kromosomavvikelser i könsceller, **Anne Bjorkman** undersöker hur arktiska växter och ekosystem påverkas av

klimateffekten och **Thorsten Berger** studerar utvecklingen av komplex programvara för fordon, telefoner, datorer och appar.

Lena Hartelius, **Inger Jansson** och **Helena Wigert** har

nyligen utsetts till excellenta lärare av Sahlgrenska akademien. Det betyder att fakulteten hittills har utsett 14 excellenta lärare sedan starten 2015.

Anslag

Monica Bertilsson, lektor vid avdelningen för samhällsmedicin och folkhälsa, har erhållit närmare 6 miljoner kronor från AFA försäkring för projektet *Chefer som agerar: Betydelsen av organisations- och arbetsplatskontext vid chefers åtgärder för medarbetare med vanlig psykisk sjukdom*.

Ingbjörg Jonsdóttir, adjungerad professor vid avdelningen för samhällsmedicin och folkhälsa, har fått 5,3 miljoner kronor från AFA för sin forskning om stressrelaterad utmattning.

Göran Landberg, vicerektor samt professor i patologi, är en av de forskare som får medel av Cancerfondens forskningsnämnd. Han får 6 miljoner kronor för ett projekt om hur cancercellers aggressivitet påverkas av den miljö där de befinner sig.

Maria Falkenberg, professor i biomedicinsk laboratorievetenskap, får 5,25 miljoner kronor för att undersöka om skadat mitokondrie-DNA kan vara en bidragande orsak till att personer som behandlats för cancer som barn kan få problem senare i livet. Sammanlagt får Göteborgs universitet 70 miljoner kronor av

Cancerfonden.

Magnus Simrén, professor i medicinsk gastroenterologi, får 4 750 000 kronor från AFA för sitt projekt om nedsatt arbetsförmåga hos personer med Irritabel Bowel Syndrome (IBS). Omkring 10 procent av Sveriges befolkning har återkommande besvär och ont i magen som kan kopplas till IBS, vilket innebär att IBS kan räknas som en av världens vanligaste sjukdomar.

Följande två forskarskolor vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten får 40 miljoner kronor från Vetenskapsrådet: Niklas Pramings *Utbildning för lekresponsiv undervisning i förskolan för social och kulturell hållbarhet* handlar bland annat om lekens eventuellt marginaliserade roll i förskolan. Monica Roséns *Kunskapsmätningar inom utbildningssystem – forskarskola för lärarutbildare* handlar om att stärka kopplingen till forskning inom lärarutbildningen i området kunskapsbedömning och kunskapsmätningar.

Alli Klapp, docent vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik, får 6 miljoner kronor från Vetenskapsrådet för projektet *Elevers självuppfattning och skolprestation: ömsesidiga relationer och effekter av sociala jämförelser och betyg*.

Följande projekt vid Göteborgs universitet tilldelas medel av Formas: Erling Björqvinnsson: *Ackommodering av flyktingar och asylsökande och rumsproduktion av gästfrihet och den andre*, Carl Cassegård: *Att anpassa sig till klimatet: emotioner och narrativ i miljörelsen*, Pierre De Wit: *Strategisk förvaltning av en unik resurs – Genetisk status*

och framtida hot mot det sista orörda beståndet av europeiska platta ostron (*Ostrea edulis*), Mattias Hallquist: *Inverkan av atmosfäriska blandningar av ämnen på biogena sekundära organiska aerosoler (SOA) klimatåterkopplingsmekanismer*, Niklas Haring, Sverker C. Jagers: *En skatt på kött? Är det politiskt möjligt?* Sverker C. Jagers, Anna Bendz, Niklas Haring: *Klimatpolicies för matkonsumtion: Analyser av policyalternativ och politisk genomförbarhet för ett klimatneutralt samhälle*, Martin Hassellöv: *Nanofragmentering av vittrad plast i marin miljö – ökad giftighet eller bionedbrytbarhet*, Kerstin Johansson: *Gener på rymmen – hur minskade förlusterna av genetisk variation då bestånd tvingas flytta på grund av klimateffekter*, Erik Sandblom: *Fisken i en föränderlig värld – mekanismer för miljötolerans och fysiologisk plasticitet*, Göran Sundqvist: *Vad erbjuder vetenskapen och vad önskar politiken? Förväntningar på vetenskapen i det klimatpolitiska beslutsfattandet*, Anna Winkvist: *Utvärdering av en nutritionsrelaterad funktionsenhet i livscykelanalys (LCA) av livsmedel avseende dess effekt på miljö och hälsa*.

Följande forskare tilldelas stöd som framtidens forskningsledare: Eduardo Infantes: *Marin vegetation som ett naturligt skydd mot stranderosion*, Tobias Lammel: *Testning av kronisk levertoxicitet och bioackumulering av kemikalier och tillverkade nano-material med hjälp av en tredimensionell, organotypisk in vitro-modell från fiskceller (Sph3roiD)*, **Changgui Lin:** *Oppvärmningsmål: Hur kommer "sol, vind, och vatten" vara? samt Las-se Tarvainen: Torka och hetta som tropiska trädöddare*.

Varieties of Democracy har fått forskningsmedel från Europeiska kommissionen för projektet *To provide an assessment tool for the measurement and analysis of democracy and respect for human rights worldwide*. Världsbanken har gett medel till *Measuring exclusion to support World Bank country programming and operations* och Mo Ibrahim Foundation stödjer *An assessment tool for the measurement of +350 democracy indicators for 45 African countries*.

Forskare vid Naturvetenskapliga fakulteten får runt 119 miljoner kronor i etableringsbidrag och projektbidrag från Vetenskapsrådet inom utlysningen för naturvetenskap och teknikvetenskap 2019. Totalt beviljas närmare 1,2 miljarder kronor för åren 2019–2023. Av utdelade medel får forskare vid Göteborgs universitet cirka 119 miljoner kronor vilket motsvarar ungefär 10 procent.

40 miljoner kronor till läraryr utbildningens digitalisering

Göteborgs universitet har tillsammans med åtta andra svenska lärosäten tilldelats 40 miljoner kronor av Vetenskapsrådet (VR). Pengarna ska gå till att utveckla forskarskolan *Upgrade* som syftar till att skapa kunskap om digitalisering i relation till läraryr utbildningen. Vid Göteborgs universitet kommer forskar-

skolan främst att kopplas till professor Johan Lundin vid institutionen för tillämpad IT.

Docent **Oskar Lindwall** har fått 3,6 miljoner kronor från Riksbankens Jubileumsfond (R.J) för projektet *Att ge och ta kritik: Återkopplings känsliga natur*.

Evenemang

Sju sätt att äga världen

Vilka är de sju viktigaste digitala utmaningarna samhället står inför under det kommande decenniet?

Föredraget visar hur makt, pengar och kunskap har snedfördelats i den digitala revolutionen - men också vilka stora möjligheter den gett: att bygga nya affärer, nya sociala spel och det internet vi verkligen vill ha. Föreläsningen är på en gång en omvälvande samtidsanalys och en appell för digital demokratisering. Andreas Ekström är kulturjournalist på Sydsvenskan och författare och utsågs till Årets talare 2019.

Föredraget arrangeras i samarbete mellan Ett HUM om, Centrum för digitala humaniora vid Humanistiska fakulteten och Världskulturmuseet och är den första i seminarieserien *Humaniora och AI* på Humanistiska fakulteten.

15 januari kl. 18:00–20:00

Plats: Världskulturmuseet.

Böcker

Fenomenologi för pedagoger

Inger C. Berndtsson, Annika Lilja samt Ilona Rinne, samtliga vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten, är redaktörer för boken *Fenomenologiska sammanflätningar*. Den fenomenologiska filosofin, skapad av Edmund Husserl, har haft ett stort genomslag inom ämnet pedagogik i Norden. Detta beror inte minst på filosofen och pedagogen Jan Bengtsson, som introducerade den fenomenologiska tanke traditionen i en lång rad artiklar och böcker. Texterna i denna antologi är alla skrivna i Bengtssons anda och förhåller sig på olika vis till fenomenologin. Författarna vill inte minst stimulera till begreppsliga och erfarenhetsmässiga sammanflätningar.

Bevara kulturarvet intakt!

28 FORSKARE har skrivit under en GP-artikel om att rädda Naturhistoriska museets mänskliga kvarlevor från Västarvets beslut om kremering. En av dem är arkeologen Stefan Lundén.

Foto: JOHAN WINGBORG

Vad handlar diskussionen om?

- Den handlar dels om huruvida museer ska bevara mänskliga kvarlevor överhuvudtaget, dels om ifall och i så fall hur de ska visas. Att lämna tillbaka kvarlevor från exempelvis ursprungsfolk ses som en del av en upprättelse av gångna eller pågående oförrätter. Men i detta fall finns inga önskemål från någon särskild grupp om att gallra kvarlevorna.

Men varför är det viktigt att ha dem kvar?

- För det första vet vi inte vad forskningen kommer att vara intresserad av i framtiden, den uppfattning som Västarvet har just nu behöver ju inte gälla då. Bevarandet kan också vara värdefullt för olika forskningsområden, exempelvis kan forskningen kring antibiotikaresistens behöva dokumentation från en tid då antibiotika inte fanns.

Stefan Lundén

- Men bevarandet av sådant som kan uppfattas som problematiskt är också pedagogiskt betydelsefullt. En framtida utställning skulle exempelvis kunna handla om hur man förr i tiden såg på "avvikare" och ställa frågan om vi är bättre idag.

- Man måste också fråga sig på vilka grunder Västarvet menar att det är etiskt rätt att kremera lämningar av människor från 1800-talet, då kyrkan var stark motståndare till kremering.

EVA LUNDGREN

GU Journalen

CHEFREDAKTÖR & ANSVARIG UTGIVARE
Allan Eriksson
031-786 10 21
allan.eriksson@gu.se

REDAKTÖR & STF ANSVARIG UTGIVARE
Eva Lundgren
031-786 10 81
eva.lundgren@gu.se

FOTOGRAF
Johan Wingborg
070-595 38 01
johan.wingborg@gu.se

LAYOUT
Anders Euren
031-786 43 81
anders.euren@gu.se

Adress: GU Journalen, Göteborgs universitet Box 100, 405 30 Göteborg **E-post:** gu-journalen@gu.se **Internet:** gu-journalen.gu.se

Uppaga: 4 800 ex **ISSN:** 1402-9626 **Material:** För beställt material ansvaras ej. För ej signerat material ansvarar redaktionen. Citera gärna, men ange källan.

Adressändring: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. **Tryckeri:** Billes Tryckeri AB.

God Jul & Gott
Nytt År!
Nästa nummer
ute i februari

ÖGONBLICKET

VAR: Högskolan för scen och musik.

VEM: Hedvig Olsson och Matilda Ernrans.

NÄR: Den 12 november 2019.

KORT BESKRIVNING:

Matilda Ernrans, minister för högre utbildning och forskning, bjöds på ett fullmatat program när hon den 12 november för första gången besökte Göteborgs universitet. På Högskolan för scen och musik fick hon bland annat träffa Hedvig Olsson som läser andra året på Musik- och ljudprogrammet. Efter en rundvandring på Artisten bar det iväg till Sahlgrenska akademien och Wallenberglaboratoriet där hon träffade ledningspersoner, forskare och studenter. Foto: Johan Wingborg